

Daňová nespravedlnost v zemích globálního Jihu

- Příčiny, důsledky a řešení

Autor: Meaghan Carmody, Financial Justice Ireland

Obsah

1. Přehled	1
2. Základní informace.....	4
Co je to daň?.....	4
Jaký je účel daně? 4R & 2S.....	5
Rámování: Co je to distributivní spravedlnost a jak souvisí s daněmi?	8
V čem jsou daně otázkou globální spravedlnosti?	8
Daňová shoda: Jak ovlivnila doporučení v oblasti daňové politiky rozvojové země?	9
Jaká je logika daňového konsenzu?	10
Jak se dnešní svět liší od doby, kdy byla vytvořena dominantní daňová pravidla?.....	12
Jaké jsou dopady vyhýbání se placení daní?	14
Jaké strategie se používají pro vyhýbání se placení daní?	15
Co se dá dělat?.....	18
Řešení	19
Odkazy	23
3. Školící materiály	27
Aktivity 1: Co je to daň?.....	28
Aktivity 2: Daň – k čemu je dobrá?	30
Aktivity 3: Globální výběr daní.....	32
Aktivity4: Předmět zdanění	1
4. Interaktivní výuka.....	4
Kvíz o daňové spravedlnosti	4

1. Přehled

Daně jsou důležitou součástí příběhu globální nespravedlnosti. Bohužel mnoho lidí, když slyší slovo daně, se zarazí – zdá se jim to být hutné, nudné a možná je to téma, které je lepší přenechat "odborníkům"! Tento průvodce vám pomůže pochopit, co to daně jsou, proč jsou tak důležité, jaké globální trendy ohrožují spravedlivý výběr daní a co lze udělat, aby se daňová nespravedlnost celosvětově vyřešila. Přečtěte si zkrácenou verzi a všimněte si vět psaných červeně. Jsou to otázky nebo podněty k zamyšlení, které vám pomohou hlouběji proniknout do toho, o čem se učíte!

Co tedy máme na mysli pod pojmem daně? Daň je povinný příspěvek, který lidé v určité zemi odvádějí státu. Daně platí také podniky, opět ve prospěch státu. Obecně pak stát rozhoduje o tom, jak daně použije na "pokrytí" nebo zmírnění některých výdajů na chod země. Důležité je, že daň není transakce. Jeden člověk nebo podnik nemůže státu říci: "Dal jsem vám ___ na daních a teď chci na oplátku silnici/nemocnici/světlo na ulici". Nejde o směnu, spíše o povinnost, kterou platíme všichni. Dokonce se o ní hovoří jako o ceně za to, že máme vládu!

Konkrétně však mají daně řadu funkcí, & překvapivě ne všechny přímo souvisejí s dopadem dodatečných peněz, které má stát k dispozici. Tyto funkce si lze snadno zapamatovat pomocí praktické mnemotechnické pomůcky - "4R daní". První z nich je **příjem**. Z nich se financují základní veřejné služby, které jsou rozhodující pro hladké fungování země, jako je vzdělávání, zdravotnictví, dopravní infrastruktura atd. Tyto příjmy umožňují vládám plánovat do budoucna, což není vždy možné s pomocí nebo dotacemi. Druhou funkcí daní je **přerozdělování** bohatství s cílem snížit nerovnost ve společnosti a chránit ty nejzranitelnější a nejpotřebnější. Přerozdělování však může být prováděno více či méně spravedlivými způsoby, což závisí na tom, jak progresivní nebo regresivní je daňový systém. Třetí funkce daní spočívá v **přecenění** statků, kdy na sociální "špatnosti" může být uvalena dodatečná daň a sociální "statky" mohou být daňově zvýhodněny. Jaký může být příklad sociálního "zla" a sociálního "dobra"? A konečně, daně mohou skutečně zvýšit míru, do jaké se občané cítí být **zastupováni** svými volenými zástupci, a tak mohou skutečně podpořit demokratickou účast. Zamyslete se nad tím, co by se mohlo stát, kdybyste platili daně nějakému orgánu, ale tento orgán by nenaslouchal vašim názorům na to, co je ve vaší obci potřeba...? Správně, možná už nedostane váš hlas! Je v jejich zájmu, aby vám naslouchaly, a jedním z důvodů, proč se k tomu vyjadřujete, je to, že platíte daně. Tato nepsaná dohoda mezi občany a zvolenými rozhodovacími orgány je známá jako společenská smlouva. Dokončete protibritské heslo z doby americké revoluce: " _____ bez _____ je tyranie!".

Daně jsou klíčovým nástrojem pro zajištění tzv. distributivní spravedlnosti, což znamená, že výhody & břemena společenské spolupráce (např. daně) jsou spravedlivě rozděleny. Proč je to však důležité? Distributivní spravedlnost je důležitá, protože zajištění globální spravedlnosti vyžaduje, aby všechny státy měly schopnost zajistit spravedlivé rozdělení výhod mezi své občany. Kvůli globálním daňovým pravidlům & zejména kvůli využívání mezer v daňových systémech však mnoho vlád nemůže mít dostatečné příjmy k uspokojení potřeb svých občanů. A nejde jen o to, že daňová pravidla brání mnoha vládám získat spravedlivý podíl na daních, ale také o to, že nedostatek daňových příjmů spouští samoposilující se cyklus, kdy jsou státní instituce, například ty, které mají vybírat daně, v důsledku nedostatečných daňových příjmů časem natolik degradovány, že je úkol vybírat daně stále obtížnější! To má vedlejší účinky na všechny veřejné služby, které musí vlády poskytovat svým občanům, aby zajistily, že nebudou porušována lidská práva. Napadají vás některá lidská práva, která by mohla být bez dostatečných příjmů na poskytování veřejných služeb negativně ovlivněna?

Tím však příběh nekončí. Zamyslete se nad tím, co by vlády mohly dělat, kdyby předpokládaly deficit ve své rozvaze. V takových situacích mohou pokračovat ve snižování výdajů na veřejné služby, nebo dokonce zvýšit daně pro běžné občany, například daň z přidané hodnoty nebo DPH, která je stejná pro všechny bez ohledu na jejich příjmy (je "rovná"). Nyní se zamyslete nad tím, na koho mohou mít škrty ve veřejných službách a zvyšování "rovné" daně větší dopad? Správně: ty, kteří jsou již nyní chudí a zranitelní, a dokonce i ženy a dívky, zejména pokud se dodatečná DPH uvalí na hygienické výrobky, což se často děje.

Tím to však nekončí. Musíme se ptát, jakou roli v tomto scénáři hraje globální finanční systém? Možná si myslíte, že v situacích, kdy jsou ohrožena lidská práva, by globální organizace přispěchaly na pomoc zemím v nouzi. Mnoho "mezinárodních finančních institucí (MFI) to dělá, například Světová banka a Mezinárodní měnový fond. Dokážete najít, co tyto zkratky znamenají? Pomoci mohou i jednotlivé země. Většina této finanční podpory je však poskytována ve formě půjček, nikoliv grantů, pomoci nebo dokonce bezúročných půjček. Jaký je rozdíl mezi půjčkou a pomocí nebo granty? & v případě mezinárodních finančních institucí, které ve skutečnosti používají hrozbu odepření finanční podpory ve formě půjček jako způsob, jak prosadit určité způsoby ekonomického jednání ve světě. S touto podporou jsou například "spojeny" podmínky týkající se odstranění obchodních bariér, zvýšení DPH, snížení daní pro zahraniční investory a další. Existují pro to určité důvody; například zachování neutrality vůči podnikům, nebránění hospodářské soutěži a ponechání co největšího zisku podnikům, aby tento zisk buď plynul do našich kapes, nebo byl transformován do vyšších mezd, lepšího strojního vybavení atd. Tyto předpoklady však při podrobném zkoumání neobstojí. Tento soubor politických "doporučení" se nazývá **daňový konsensus**.

Základní problém spočívá v tom, že náš globální finanční systém je plný klíčků a únikových východisek, jako obrovská hra s hady a žebříky. Ještě před 100 lety byly společnosti fixovány na místo, kde měly továrnu, suroviny a zaměstnance. Dnes jsou však společnosti složité, s mnoha chapadly rozprostřenými po celém světě. Sídlo společnosti může být v zemi A, zatímco suroviny se dovážejí ze zemí B a C a výroba probíhá v zemi D. Svět není jedna země a daňové zákony se v různých zemích liší. Agresivní daňoví plánovači a "kreativní" účetní využívají těchto nesrovnalostí v pravidlech, aby umožnili společností vystřelit nahoru a obejít spravedlivá pravidla, nebo využít únikový východ (zjistěte, co znamená "únik kapitálu") a odejít někam, kde jsou pro ně pravidla příznivější, když jim přestanou vyhovovat. Výsledkem je, že namísto toho, aby společnosti soutěžily o podíl na trhu, jsme stále častěji svědky toho, že země mezi sebou soutěží v oblasti daňových zákonů, aby přilákaly investice, což vede k "**závodu ke dnu**" v oblasti daně z příjmů právnických osob.

Toto vyhýbání se placení daní může být legální (tzv. vyhýbání se placení daní) nebo nelegální (tzv. daňové úniky). Myslíte si, že něco, co je legální, je vždy etické nebo morální? Je šokující, že toto vyhýbání se placení daní stojí rozvojové země více, než kolik dostávají na pomoci. Daň z příjmu právnických osob je v těchto zemích zásadnější než v zemích globálního Severu, protože v zemích globálního Jihu velká část obyvatel nevydělává tolik peněz, aby si na daně vydělala. Pokud by nadnárodní společnosti (MNC) platily v těchto zemích spravedlivý podíl na daních, mohlo by to znamenat obrovský rozdíl.

Existují však některá řešení, která by v případě jejich zavedení znamenala výraznou změnu a pomohla by zmírnit globální chudobu tím, že by rozvojovým zemím vrátila **daňovou suverenitu**. Jedním z řešení je, aby daňové úřady na celém světě automaticky sdílely informace o tom, co je na bankovních účtech v jejich zemích, s ostatními příslušnými zeměmi. To zabrání společnostem a bohatým jednotlivcům ukrývat své peníze v daňových rájích, kde jsou daňové sazby velmi nízké. Dalším řešením je odhalit osobu v čele společností, která má z vlastnictví společnosti skutečný prospěch. Mnoho lidí je překvapeno, když zjistí, že

Fresh-up Economics

Erasmus+ Strategic Partnership
2019-2021

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

společnosti mohou ve skutečnosti platit lidem, kteří budou veřejnou tvářích jejich společnosti, takže skutečný vlastník zůstane skrytý. To se musí změnit a jména **skutečných vlastníků** (kteří musí být lidmi!) musí být zveřejněna. Dále by společnosti s mnoha chapadly (dceřinými společnostmi) měly být zdaňovány, jako by šlo o jednu společnost, nikoli o mnoho společností. A konečně, za globální daňovou regulaci by měla být odpovědná OSN, nikoli OECD. Je to proto, že OECD je ve skutečnosti spíše klubem bohatých zemí, zatímco OSN je jedinou globální institucí, kde se vlády účastní jako rovný s rovným. To je pak jistě nejlepší fórum, které může určovat globální opatření ke snížení nerovnosti.

---

2. Základní informace

Co je to daň?

"Daně jsou klíčem k charakteru a fungování státu, ekonomiky a společnosti jako celku."
- Solomon Picciotto ¹

Před zprostředkováním jakéhokoli sezení týkajícího se daní je důležité zajistit společné chápání pojmu "daň". Daně jsou popisovány jako cena za existenci vlády, kterou platí každý, kdo má prospěch z existence státu a veřejných služeb, které poskytuje. Formální definice daně je "povinný příspěvek vybíraný od fyzických nebo právnických osob, který se odvádí orgánům veřejné moci za účelem získání příjmů, které pomáhají pokrýt výdaje vzniklé při poskytování společných výhod obyvatelům státu"². Zjednodušeně řečeno, daň je povinná, zvyšuje státní příjmy, je ukládána registrovaným osobám, což znamená jak lidem, tak právnickým osobám³, a slouží k vyrovnání některých nákladů, které vládám vznikají při poskytování veřejných služeb obyvatelstvu. Daně jsou základním prvkem tzv. fiskální politiky neboli vládní politiky týkající se zejména veřejných příjmů a zdanění.

Přestože se jedná o platbu jedné strany druhé straně, liší se daň od běžné transakce, protože se neplatí s očekáváním, že při platbě bude poskytnut určitý výstup, tak jako můžeme směnit peníze za potraviny nebo oblečení. Jinými slovy, v případě daně neexistuje žádné quid pro quo (přímá protihodnota). Namísto toho se daň platí úřadům a jsou to ony, spolu s radami atd. (v závislosti na rozhodovací struktuře veřejných institucí v zemi), kdo nakonec rozhodují (s větším či menším přispěním obyvatelstva a v reakci na něj), na co by měly být daňové příjmy použity a jak by měly být rozděleny mezi služby.

Někteří však naopak tvrdí, že daně jsou pro vlády způsobem, jak připravit občany o jejich těžce vydělané peníze. Neoklasická škola by tento přístup zastávala a tvrdila, že nízké daňové sazby umožňují rozkvět soukromého sektoru⁴. Tato analýza daní ignoruje důvody, které stojí za daňovými systémy, totiž že jejich existence podporuje naplňování hospodářských, sociálních a lidských práv. Právní rámec lidských práv uvádí, že mezi minimálními požadavky potřebné k naplnění hospodářských a sociálních práv patří zajištění dostatečného množství potravin, základní zdravotní péče, základního přístřeší a bydlení a nejjzákladnějších forem vzdělávání⁵. Pro zajištění naplnění těchto práv jsou zásadní daně.

---

¹ Přednášející, autor (knihy International Business Taxation, 1992, & Regulating Global Corporate Capitalism, 2011) a spoluzakladatel Tax Justice Network.

² Investopedia

³ Všimněte si existence slova "corp", které v latině znamená cokoli, co souvisí s tělem.

⁴ Zde naleznete užitečný a interaktivní zdroj vysvětlující tuto perspektivu. <https://courses.lumenlearning.com/wm-macroeconomics/chapter/supply-side-economics/>

⁵ Unicef

Jaký je účel daně? 4R & 2S.

Příjem

Daně mají čtyři klíčové účely, které se často označují jako "čtyři R daní". Prvním z nich je vytváření příjmů neboli vládních příjmů. Tyto příjmy zajišťují tři funkce:

- 1) Slouží k financování **základních veřejných služeb**, jako je vzdělávání a zdravotní péče, a také infrastruktury, jako jsou silnice, pouliční osvětlení a odpadkové koše.
- 2) Souvisí také s **posilováním demokratického procesu**, protože když vláda získává příjmy prostřednictvím daní, staví občany dané země do pozice, kdy mohou požadovat, aby se podíleli na tom, jak jsou tyto příjmy vynakládány. Daně tedy souvisejí s demokracií.
- 3) Poskytuje vládám **předvídatelnost** potřebnou k tomu, aby mohly přijímat rozhodnutí o financování do budoucna. Například pokud vláda používala pouze pomoc na platy všech zdravotních sester, lékařů a učitelů, co by se stalo, kdyby byla tato pomoc zrušena?

Přerozdělování

Druhým účelem daní je podpora **přerozdělování** bohatství. Přerozdělování znamená přerozdělování zdrojů země od bohatých směrem k nejchudším a nejzranitelnějším lidem, což může pomoci snížit nerovnost ve společnosti. To je považováno za "aktivní" daňovou politiku a je to v souladu s keynesiánskou školou ekonomického myšlení.

Přerozdělování bohatství prostřednictvím daní však lze provádět různými způsoby, a ne všechny jsou stejně spravedlivé. Způsob zdanění občanů dané země může rovnost buď snížit, nebo zvýšit. Proto již existující příjmová nerovnost znamená, že nestačí pouze zvýšit výši daní, ale vlády musí rozhodnout, jakým způsobem zdanit své obyvatelstvo, aby zajistily spravedlivé zatížení, které nezhorší existující nerovnost.

Konkrétně existují dva způsoby, jakými lze ve společnosti uplatňovat daně na jednotlivce, které mohou snížit nebo zvýšit příjmovou nerovnost. Tyto dva způsoby jsou **progresivní** nebo **regresivní**. Spoléhání se na spotřební daně, jako je daň z prodeje nebo daň z přidané hodnoty (DPH), například na potraviny nebo pohonné hmoty, je považováno za regresivní, protože všichni jsou zdaněni stejnou částkou bez ohledu na jejich finanční situaci. Naproti tomu příkladem **progresivní** daně je v některých zemích daň z příjmu, protože indexová pásma mění sazbu daně podle výše příjmu a čím více lidé vydělávají, tím vyšší daň platí (do určité míry). Je to proto, že mezní užitek (tj. užitečnost přebytku) je tím nižší, čím více člověk vydělává. Například když má člověk méně peněz, každá jednotka těchto peněz se stává hodnotnější. Zamyslete se nad tím; mezní užitek 10 EUR pro osobu vydělávající 4 000 EUR měsíčně je mnohem vyšší než pro osobu vydělávající 10 000 EUR měsíčně.

Přecenění

Třetím účelem daně je **přecenění** určitých statků. Položky mohou být zdaněny podle toho, zda představují veřejné "dobro" nebo veřejné "zlo". Daň může být uplatněna tak, aby vytvořila cenu, která přesně odráží přínosy a náklady pro společnost. Například vyšší daně na cigarety a alkohol mohou odradit od jejich

užívání, protože obojí má negativní vliv na zdraví lidí, zatímco daňové úlevy na cenu jízdních kol nebo elektromobilů mohou lidi motivovat k volbě těchto způsobů dopravy, které jsou lepší pro životní prostředí a lidské zdraví. Daň tak může být použita k odrazení od chování, které je považováno za společensky nežádoucí, a může být použita k motivaci chování, které je považováno za žádoucí pro společnost.

Zastoupení

Posledním R zdanění je **reprezentace**. Občané a další subjekty jsou obecně povinni platit daně pouze tehdy, pokud jim daňový orgán poskytuje politický hlas prostřednictvím zvolených zástupců. Vztah zdanění a reprezentace sahá až do doby před americkou revolucí. Tehdy protibritské heslo "Zdanění bez zastoupení je tyranie" odráželo nespokojenost amerických kolonistů s tím, že jsou zdaňováni britským parlamentem, politickým orgánem, do kterého si ne zvolili žádné zástupce. Daně tedy mohou budovat zdravější demokracie, protože když je obyvatelstvo zdaněno, má tendenci požadovat silnější politické zastoupení a vládu. Tato dynamika přispěla ke vzniku takzvané "**společenské smlouvy**" nebo "**fiskální smlouvy**", kdy členové společnosti platící daně volí určité kandidáty a očekávají od nich, že zvýší a utratí příjmy daňových poplatníků způsobem, který je pro voliče výhodný. Studie zjistila, že ve 113 zemích v letech 1971-1997 vedlo zavedení nebo zvýšení daní bez současného zvýšení nebo zlepšení poskytovaných služeb k tomu, že se občané dožadovali svých práv a následných demokratických reforem⁶. Tato důvěra, kterou občané při placení daní poskytují úřadům, je důležitá pro budování sdílené odpovědnosti mezi občany a vládou. Tato důvěra je však ohrožena vnímáním nespravedlnosti, které má tendenci se zvyšovat, když mají běžní občané pocit, že platí příliš mnoho, zatímco bohatší subjekty nepřispívají svým spravedlivým dílem.

Stabilita

Dalším účelem daní je (**makroekonomická**) **stabilita**. Daň zajišťuje makroekonomickou stabilitu tím, že se používá jako fiskální páka v době, kdy je v ekonomice příliš velká poptávka a nedostatečná nabídka určitého zboží nebo služeb. Tato situace může zvýšit inflaci, která je definována jako obecná cena zboží a služeb měřená indexem spotřebitelských cen (CPI). Uvalení daně na nedostatkové zboží nebo služby může snížit poptávku, a tedy i inflaci.

Udržitelnost

A konečně, daň je pro vlády jižních států **udržitelnějším** zdrojem financí, a to z několika důvodů. Zaprvé je méně náchylná k náhlému odlivu peněz nebo kapitálu ze země, tzv. **náhlému zastavení**.

Za druhé, daně z příjmů nepodléhají na rozdíl od dluhu splácení úroků. Financování projektů prostřednictvím dluhu může vést k tomu, že daně vybrané v tuzemsku půjdou na splácení dluhu, což sníží příjmy dostupné pro veřejné služby. Obsluha dluhu tak může pohltnout daňové příjmy. Například v Nikaragui v roce 2008 pohltila dluhová služba čtvrtinu všech ročních daňových příjmů, což odpovídalo 36 % celkových veřejných výdajů a bylo to více než celý rozpočet země na zdravotnictví v tomto roce. Další příklad lze nalézt na Filipínách, kde dluhová služba v letech 1986 až 2008 na splátky úroků činila v průměru něco přes 25 % státního rozpočtu země. A to bez splácení jistiny úvěru; splácely se pouze úroky. V nedávné době, v roce 2010, bylo necelých 25 % (24,34 %) rozpočtu Filipín vynaloženo na splátky úroků a necelých

---

⁶ Ross (2014)

30 % (28,95 %) na splácení jistiny. Naproti tomu 28,5 % z celkové částky bylo určeno na veřejné služby, jako je zdravotnictví, vzdělávání a bydlení⁷.

Třetím důvodem, proč jsou daně jako nástroj financování vhodnější než dluh, je skutečnost, že v případě půjček mohou externí dárce (kteří nemusí nutně rozumět potřebám země) diktovat, jak bude půjčka použita, a nikoli domácí vláda. Zvýšení výběru domácích daní snižuje závislost země na vnějších půjčkách a jejich vysilující splácení do budoucna a poskytuje jí větší prostor pro určování vlastní národní politiky (fiskální suverenita), než aby ji diktovali dárce.

A co pomoc?

Zahraniční pomoc hraje určitou roli, avšak spoléhání se na pomoc namísto daňových příjmů jako na zdroj národních financí je spojeno s řadou problémů. Zaprvé, pomoc může u politických elit v zemi, která pomoc přijímá, podporovat chování, při němž se hledá renta, což je ekonomický pojem, který označuje situaci, kdy se subjekt snaží získat bohatství bez jakéhokoli recipročního přínosu produktivity. Zadruhé může způsobit, že se vládci budou zodpovídat spíše zahraničním dárcům než svému obyvatelstvu, čímž se zvýší odpovědnost vlády vůči dárcům a zároveň se obětovat její schopnost skutečně reagovat na potřeby svých občanů⁸. Za třetí, pomoc je nestálá, protože její výše se může v krátkém časovém období rychle měnit. To snižuje schopnost vlády v zemi přijímající pomoc odpovídajícím způsobem plánovat do budoucna. A konečně, pomoc se nemůže vyrovnat potenciálu daňových příjmů. Někteří odhadují, že ztráta příjmů z korporátních daní států s nízkými příjmy byla v roce 2007⁹ vyšší než kombinované rozpočty zahraniční pomoci států s vysokými příjmy. "Vypočítali jsme..., že ztráta z korporátních daní pro rozvojový svět v současné době činí 160 miliard USD ročně (80 miliard Kč). To je více než jedenapůlnásobek kombinovaných rozpočtů na zahraniční pomoc celého bohatého světa - 103,7 miliardy USD v roce 2007." (p. 2)

Poznámky k moderní měnové teorii

Další část příběhu o daních souvisí s moderní měnovou teorií (MMT). Z pohledu teoretiků MMT výdaje a zdanění ve vlastní měně vytvářejí cyklus, který umožňuje tvorbu peněz, a dává tak měně hodnotu. Peníze jsou do ekonomiky vydávány a následně zdaněny, tj. není vždy nutné, aby byly příjmy zaslány vládě předtím, než mohou být utraceny. To je trochu náročné pochopit, protože se to zásadně liší od způsobu, jakým se většina lidí učí o ekonomice přemýšlet! Více informací o tomto konceptu a jeho vztahu k daním naleznete v článku FreshUp o moderní měnové teorii. Je také důležité si uvědomit, že mnoho zemí na světě nemůže vydávat vlastní měny. A co víc, aby bylo možné obchodovat na mezinárodních trzích, musí se používat dolary, protože právě na dolar jsou navázány všechny ostatní měny.

---

⁷ Všechny uvedené příklady lze nalézt v publikaci Action Aid, Tax Justice Advocacy Toolkit (2011).

⁸ Koncepty odpovědnosti a reaktivity v politice lze připsat politologovi Peteru Mairovi.

⁹ Death & Taxes (2008)

Rámování: Co je to distributivní spravedlnost a jak souvisí s daněmi?¹⁰

Tento průvodce daněmi přistupuje k daním z hlediska distributivní spravedlnosti. Distributivní spravedlnost je přístup, který se týká spravedlivého rozdělení výhod a břemen společenské spolupráce, jako je zdanění. Globální spravedlnost vyžaduje, aby všechny státy měly schopnost zajistit spravedlivé rozdělení výhod mezi své občany¹¹. Státy proto musí mít schopnost koncipovat své právní a ekonomické instituce tak, aby odrážely koncepty distributivní spravedlnosti. Distribuční spravedlnost také znamená schopnost určovat výši státního rozpočtu & míru přerozdělování, což jsou důležité prvky fiskální politiky¹². Mnohé země s nízkými příjmy se však potýkají s obtížemi při získávání příjmů, což ovlivňuje jejich schopnost realizovat přerozdělovací programy, které jsou klíčovým prvkem fiskálního seburčení. Tato příručka nastíní některé způsoby, jak k tomu dochází, a některá nabízená politická řešení.

Daně jsou klíčovým nástrojem používaným k přerozdělování zdrojů, a proto je debata o daňové politice jednou z mála oblastí práva, v níž se diskuse o distributivní spravedlnosti považuje za vhodnou. Většina ostatních ekonomických předpisů je zaměřena spíše na maximalizaci bohatství než na jeho rozdělování. Odlišnost diskusí o daních v právu spočívá v tom, že daně jsou nástrojem, který se používá po maximalizaci produktivity, a teprve poté se přistupuje k novému uspořádání rozdělení bohatství ve společnosti.

V čem jsou daně otázkou globální spravedlnosti?

Daně jsou nezbytné k financování základních služeb. To se týká zejména zemí v Africe, Asii a Latinské Americe (jižní země), a to z řady důvodů. Zaprvé, jižní daňové úřady mají již nyní tendenci mít nedostatečné zdroje, a to z mnoha důvodů, z nichž jedním je otázka státního dluhu (viz kurz věnovaný tématu dluhu). To vytváří začarovaný kruh, v němž se daňové orgány s nižšími příjmy snaží zlepšit svou schopnost výběru daní.

Klíčovým problémem, který se vyskytuje napříč všemi zeměmi, je spojení mezi daňovou spravedlností a rozvojem. V roce 2000 začala organizace Christian Aid spojovat daně s globálními problémy nerovnosti & rozvoje tím, že zveřejnila skutečnost, že rozvojové země přicházejí o více peněz v důsledku daňových úniků velkých korporací, než dostávají prostřednictvím oficiální pomoci¹³. Kromě toho globální daňová pravidla, která usnadňují vyhýbání se placení daní, využívají korporace a bohatí jednotlivci k tomu, aby záměrně připravili země o zdroje, které potřebují k uspokojení svých potřeb a plnění závazků v oblasti lidských práv. Obhájci daňové spravedlnosti považují daňový podvod nebo špatné praktiky za problém, který se týká lidských práv, protože bez státních příjmů z daní je pro vládu mnohem obtížnější plnit závazky týkající se zdraví, vzdělávání, bezpečnosti, změny klimatu a dalších otázek.

---

¹⁰Obsah této části je převzat z knihy Tax Justice, the Ongoing Debate (2002).

¹¹Appeldoorn (2016)

¹²Dietsch (2015, p.35)

¹³Viz 'Death & Taxes' (2008)

Nedostatečné daně od korporací & bohatých jednotlivců mají navíc dominový efekt na domácí úrovni, pokud jde o zátěž spojenou se zajištěním dostatečných daňových příjmů, protože když vlády nemají dostatečné daňové příjmy z různých zdrojů, aby uspokojily potřeby země, jsou motivovány k tomu, aby daňovou zátěž přenesly na obyčejné lidi.

Kromě toho, když vlády snižují veřejné výdaje nebo zvyšují daně pro každodenní život, aby zaplnily mezeru v příjmech, dopadá tato zátěž neúměrně na určité sociální skupiny. Jedním ze způsobů, jak to v případě neexistence korporátních daní dělají, je zvyšování nepřímých daní, jako je daň z přidané hodnoty. To neúměrně postihuje ženy a dívky¹⁴, protože většinu svých příjmů vynakládají na zboží pro domácnost. Kromě toho paušální osobní daně s větší pravděpodobností zvýší daňové zatížení osob s nižšími příjmy. V mnoha zemích jsou to neúměrně ženy.

Navíc podle Mezinárodní organizace práce (ILO) ženy vykonávají více než 76,2 % všech hodin neplacené pečovatelské práce, takže když vlády v rámci úsporných opatření snižují veřejné služby, aby zvýšily příjmy, ženy fungují jako "tlumiče nárazů" a přebírají pečovatelskou a vzdělávací práci, kterou je třeba vykonávat bez ohledu na veřejnou podporu.

Daňová shoda: Jak ovlivnila doporučení v oblasti daňové politiky rozvojové země?

Někteří tvrdí, že ke zdanění bez zastoupení dochází i dnes, neboť globální daňová pravidla jsou vytvářena bez přispění chudých zemí, takže jsou z definice nereprezentativní. Spíše, než odpovědné svým občanům jsou vlády mnoha jižních zemí ve skutečnosti odpovědnější dárčům a mezinárodním finančním institucím (MFI), které jim poskytují pomoc a dluh, zejména proto, že vlády mnoha jižních zemí jsou na pomoci a dluhu závislé, protože tvoří vysoké procento jejich příjmů. Dárci a mezinárodní finanční instituce mohou u své pomoci (tzv. vázané pomoci) nebo u dluhu (tj. půjček) stanovit podmínky. Politiky, které tyto podmínky vyžadují, mohou ve skutečnosti vládě ztížit získávání příjmů prostřednictvím daní.

"Daňový konsensus" odkazuje na tento obecný soubor zásad, kterých se drží zejména mnohostranní dárci ve svých doporučeních pro rozvojové země v oblasti daňové politiky¹⁵. Organizace Christian Aid zkoumala roli MMF při prosazování konkrétních daňových politik v 18 subsaharských zemích, aby našla vzorce v jejich doporučeních, a zjistila, že MMF se snaží vnutit zemím "univerzální" daňovou politiku bez ohledu na jejich konkrétní situaci¹⁶. Klíčovým prvkem daňového konsensu bylo například zaměření na nepřímé daně – zejména přechod na daň z přidané hodnoty, která je regresivní daní, neboť se uplatňuje na všechny stejně bez ohledu na jejich příjem, a jak bylo uvedeno výše, může mít nepřiměřený dopad na ženy a dívky.

Dluh byl používán jako prostředek pro tuto podmíněnost během dluhové krize v 80. a 90. letech 20. století v zemích globálního Jihu. Tato dluhová krize vedla k tomu, že mezinárodní finanční instituce, jako je Světová banka a MMF, poskytly globálnímu Jihu více půjček [viz článek FreshUp o dluhu]. Podmínky

---

¹⁴ Podrobnosti naleznete na webových stránkách Globální aliance pro daňovou spravedlnost

¹⁵ Viz Cobham (2007)

¹⁶ Viz Marshall (2009)

vyžadované pro získání přístupu k půjčkám zahrnovaly minimalizaci zdanění zahraničních investorů. Předtím však bylo zdanění zahraničních investorů důležitou pákou pro zvýšení vládních příjmů.

Studie zkoumající doporučení MMF pro 18 subsaharských zemí v letech 1992 až 2008 zjistila, že jednou z nejčastěji doporučovaných daňových změn bylo zavedení DPH.¹⁷ V daňovém konsenzu se ukázalo jako populární používání "hříšných" daní. Tato strategie však může mít negativní dopady na chudé spotřebitele i výrobce. Příkladem je Indie, kde regresivní daně z petroleje a parafínu byly zaměřeny na chudé Indý.

Jaká je logika daňového konsenzu?

Daňová neutralita

Klíčovou zásadou daňového konsenzu je **daňová neutralita**, což znamená snahu vyhnout se změnám, které by mohly narušit trh. V důsledku toho se daňová neutralita projevuje zvýšením zdanění spotřeby oproti zdanění obchodu nebo přímému zdanění příjmů. Klíčovým problémem daňové neutrality je to, že předpokládá, že dokud nebudou existovat rušivé daně, například daně, které by ovlivňovaly obchodní praxi, bude ekonomika poskytovat efektivní a optimální alokaci zdrojů. Daňová neutralita rovněž předpokládá, že vlády mají k dispozici řadu dalších nástrojů k řešení nerovnosti, avšak v případě mnoha zemí, zejména rozvojových, tyto předpoklady neplatí. Je tomu tak proto, že kvůli již tak slabým systémům výběru daní, oslabeným například dluhovou zátěží, nebude ekonomika před zdaněním efektivní a vlády obvykle nebudou mít k dispozici řadu nástrojů k mobilizaci příjmů a přerozdělování bohatství.

Liberalizace obchodu a její vztah k daním

Daňový konsensus podpořil také liberalizaci obchodu, jinými slovy snížení zdanění vývozu i dovozu. Podle neoklasické školy liberalizace obchodu zvyšuje efektivnost trhu. Logika snižování dovozních cel spočívá v tom, že pokud malá ekonomika sníží svá cla, zvýší tok dovozů, na které budou uvaleny daně z domácí spotřeby. Doprovodné dobře provedené zvýšení spotřební daně, které se rovná poklesu cla, proto ponechá ceny na stejné úrovni a zároveň zvýší příjmy z širší daňové základny¹⁸. Ukázalo se však, že reakce příjmů je velmi slabá, zejména v nejchudších zemích, kde obchodní daně tvořily významnou část příjmů. Mnoho jižních zemí se do značné míry spoléhá na zdanění dovozu, protože tyto daně se relativně snadněji vybírají a jsou méně nákladné na správu než jiné formy zdanění, zejména daň z neformální ekonomické činnosti, která je v jižních zemích převládající. Zrušení této možnosti znamená pro mnoho zemí odstranění klíčového způsobu získávání daňových příjmů. Navzdory této situaci mnoho zemí v posledních desetiletích postupně snižovalo obchodní cla kvůli podmínkám Světové banky a MMF.

Fiskální politika na straně nabídky

Podle neoklasické školy se snižováním daní a zaváděním politiky daňového konsenzu stimuluje ekonomika. Argumentuje se tím, že když se bude postupovat "pro podnikání" (tj. sníží se daň z příjmu právnických osob), finanční přínos se přenesou na všechny jednotlivce ve společnosti. Tato teorie je známá

---

¹⁷ Viz Investopedia, 'Supply-side Economics'

¹⁸ Navíc bylo zdůvodněno, že investice pomohou rozvoji země, přinesou pracovní místa, infrastrukturu atd. a že výsledná konkurence s evropským dovozem bude pro spotřebitele nejlepší.

jako ekonomie strany nabídky nebo daňová politika strany nabídky. Teorie je následující¹⁹: Snížením daně z příjmu fyzických osob budou mít lidé více peněz v kapsách, a proto budou moci více utrácet, což podpoří výrobu a hospodářský růst. Snížením daně z příjmu právnických osob budou mít podniky větší zisk a budou mít více prostředků na najímání většího počtu pracovníků a investice do zlepšení svých služeb, což prospěje celé společnosti. Tím, že zaměstnávají více lidí a zvyšují mzdy, přidávají spotřebitelům více peněz do kapes. Tento cyklus pokračuje (jak se předpokládá), což vede k většímu hospodářskému růstu, který kompenzuje ušlé daňové příjmy. Ekonomové orientovaní na nabídku se domnívají, že vysoké daňové sazby silně odrazují od efektivního využívání zdrojů, a v minulosti se zaměřovali spíše na podporu snižování daně z příjmů právnických než fyzických osob.

Tato teorie však neplatí vždy. Například zvýšení daní pro osoby s nejvyššími příjmy, které provedl Bill Clinton, způsobilo zvýšení hospodářského růstu po dobu 8 let a vytvoření více než 20 milionů pracovních míst. Naproti tomu George W. Bush v letech 2001 a 2003 snížil horní sazbu daně a snížil horní sazby z kapitálových zisků a dividend. Navzdory prognózám v souladu s ekonomikou strany nabídky ekonomika sotva rostla²⁰. V Kansasu navíc v roce 2012 došlo k drastickému snížení daní pro osoby s nejvyššími příjmy & majitele firem, zatímco v Kalifornii byly daně pro osoby s nejvyššími příjmy zvýšeny na nejvyšší sazbu v USA. Kansas nyní zaostává za většinou ostatních států, pokud jde o hospodářský růst, zatímco Kalifornie si v žebříčku polepšila. Nicméně, jak již bylo řečeno, existuje mnoho souvisejících faktorů a může být obtížné s vysokou mírou jistoty určit účinky a určit přesný výsledek jedné teorie nebo souboru politik.

Dalším argumentem proti fiskální politice na straně nabídky je skutečnost, že mezi podniky roste tendence provádět zpětný odkup akcií namísto reinvestování v souladu s předpoklady této teorie. K zpětným odkupům dochází tehdy, když společnosti vkládají hotovost, kterou mohou získat z nižších daní, zpět do kapes svých akcionářů, místo aby investovaly do nových závodů, zařízení, inovativních podniků nebo svých zaměstnanců. Podle údajů Centra pro daňovou politiku (Tax Policy Center) vynaložily americké společnosti v roce 2018 více než 1,1 bilionu dolarů na zpětný odkup svých akcií, místo aby investovaly do nových závodů a zařízení nebo více platily svým zaměstnancům.²¹

Konkurence je pro ekonomiku dobrá

Dalším neoklasickým zdůvodněním daňového konsensu je, že zvýšená konkurence je dobrá, protože povzbuzuje společnosti k výrobě lepších výrobků & snižuje náklady na zboží, aby přilákaly spotřebitele. V posledních desetiletích však došlo k posunu od konkurence mezi podniky ke konkurenci mezi státy. Globalizovaná povaha mobilního kapitálu znamená, že daňové systémy existující v jedné části světa mohou ovlivňovat hospodářskou činnost v jiné části světa. Výsledkem toho je, že i když jsou daňové zákony suverénní a spadají spíše do kompetence jedné země, daňové zákony existující v zemi A mohou ovlivnit hospodářskou činnost, která se odehrává v rámci hranic země B. Vlády si nyní navzájem konkurují, aby přilákaly soukromé investice. Toho dosahují mnoha způsoby: prostřednictvím omezených předpisů, aby společnosti mohly svobodněji podnikat bez tzv. byrokracie. Nebo se k přilákání investic využívají daňové úlevy, daňové prázdniny a daňové úlevy. Například "maquily" v Latinské Americe mohou být v některých zemích osvobozeny od dovozního cla, daně z příjmu, daní z repatriace zisku, DPH, majetkových daní a komunálních daní.

---

¹⁹ Viz Investopedia, 'Supply-side Economics'

²⁰ Viz video, The Failure of Trickle-Down Economics | Robert Reich, 2017

²¹ Viz CNBC (2018)

Logika snižování sazeb daně z příjmu právnických osob spočívá v tom, že se předpokládá, že tímto způsobem mohou země přilákat kapitál, který zvýší produktivitu pracovníků, protože se zvýší počet strojů, zařízení a vybavení, což teoreticky povede ke zvýšení mezd pracovníků. V důsledku této logiky klesla v letech 1985 až 2018 celosvětová průměrná sazba daně z příjmu právnických osob ze 49 % na 24 %²². Od 80. let 20. století klesá sazba daně z příjmů právnických osob, nejvyšší sazba daně z dědictví & nejvyšší sazba daně z příjmů fyzických osob. Příkladem snižování daně z příjmů právnických osob je na celém světě mnoho. Například ve Spojeném království klesla sazba z 28 % v roce 2010 na 19 % v roce 2017 a na 17 % v roce 2020. V USA klesla z 35 % na 21 % díky zákonu Tax Cuts & Jobs Act z roku 2017. V jižních zemích bylo toto snížení ještě výraznější. Logika & zákony, které původně sloužily k přilákání investic za účelem rozvoje některých zemí, se nyní přeměnily v mechanismy, které mohou firmy využívat k tomu, aby se vyhnuly placení daní. Například v Guatemale v roce 2005 činily daňové ztráty způsobené existencí maquil téměř 16 % celkových vybraných daní v daném roce²³.

Celosvětovým trendem je, že když se snižuje daň z příjmu právnických osob, zvyšuje se DPH, což je regresivní daň, která má tendenci neúměrně dopadat na ženy a dívky. V zemích s nízkými příjmy se dvě třetiny daňových příjmů získávají prostřednictvím nepřímých daní, jako je DPH. Zatímco státy s vysokými příjmy byly většinou schopny ochránit své příjmové toky přesunutím daňové zátěže na relativně nemobilní ekonomické faktory, jako je práce, příjmy a spotřeba (s převážně regresivními účinky), státy s nízkými příjmy obecně nebyly schopny kompenzovat pokles příjmů z daně z příjmů právnických osob²⁴.

Navzdory argumentům pro daňovou konkurenci, podle nichž jsou nižší daňové režimy nezbytné pro přilákání investorů, kteří následně zajistí pracovní místa, příjmy, infrastrukturu a zvýšení mezd, řada studií napříč zeměmi dospěla k závěru, že náklady na daňové pobídky v podobě ušlých příjmů často převažují nad přínosy v podobě zvýšených produktivních investic. Vítězi daňové soutěže jsou nadnárodní společnosti, které se mohou navzájem přetahovat s vládami o investice neustálým snižováním daňových sazeb. Kdo v této dynamice ztrácí, jsou občané, jejichž vlády přicházejí o příjmy, z nichž by mohly financovat veřejné služby.

Jak se dnešní svět liší od doby, kdy byla vytvořena dominantní daňová pravidla?

Většina stávajících daňových pravidel pro jednotlivé země byla vytvořena ve dvacátých letech 20. století ve světě, kde byl prvořadý hmotný kapitál: továrny, sklady a fyzické zboží. Dva zásadní vývojové trendy vedly k tomu, že současná daňová pravidla neudržela krok s uvedeným vývojem, a díky tomu mohou nyní společnosti využívat globálních daňových pravidel, aby minimalizovaly výši daní, které platí, a maximalizovaly výši zisku.

Prvním vývojem bylo zrušení kapitálových kontrol v 70. a 80. letech 20. století. To umožnilo společnostem snadno přesouvat své operace a kapitál mezi zeměmi. Poprvé po druhé světové válce mohly korporace

---

²² (Tørsløv et al.)

²³ (Tørsløv et al.)

²⁴ Avi-Yonah 2000, Dietsch 2011a, citováno v: van Apeldoorn, 2016

hrozit suverénním národním státům, že je opustí, pokud nebudou mít příznivé podmínky, a hrozit tak náhlým zastavením toku příjmů a s tím spojené zaměstnanosti atd. Mohly tak trefit dvě mouchy jednou ranou: mohly získat co nejvyšší zisky bez ohledu na potřeby země, v níž sídlily, a mohly národnímu státu diktovat podmínky svých investic. To omezilo a nadále omezuje politický prostor státu, což má za následek snížení příjmů státu z daně z příjmu právnických osob.

Odstranění kontroly kapitálu také vyvolalo vznik "závodu ke dnu"; soutěž mezi zeměmi v sazbě daně z příjmu právnických osob, kterou vybírají od právnických osob. Od doby, kdy se kapitál stal mobilnějším, se národní státy snaží přilákat přímé zahraniční investice (PZI) prostřednictvím nízkých daňových sazeb, finančních pobídek, a dokonce i finančního tajemství. MMF, Světová banka, regionální rozvojové banky a EU se podílely na prosazování této rozvojové strategie známé jako „[tax consensus](#)“.

Důsledkem kapitálové mobility je odliv kapitálu. Únik kapitálu označuje **rychlý odchod peněz** ze země a je definován jako převod aktiv do zahraničí s cílem snížit ztrátu jistiny, ztrátu výnosu nebo ztrátu kontroly nad finančním bohatstvím v důsledku vládou sankcionovaných činností. Může se jednat o reakci na mnoho podnětů, a ne vždy je nezákonný. Jedním z klíčových důvodů úniku kapitálu je však snaha držitele aktiv vyhnout se placení daní. Nicholas Shaxson shrnuje: "Abyste unikli pravidlům, která se vám nelíbí, odvedete své peníze jinam, do offshore, za hranice."²⁵

Druhý vývoj spočívá v tom, že v dnešním vysoce digitalizovaném a finančně centralizovaném světě mohou nadnárodní společnosti provozovat svou činnost v jurisdikci, ve které jsou fyzicky přítomny jen málo nebo vůbec ne. Stávající pravidla²⁶ říkají, že zisky společnosti mohou být zdaněny pouze v jiné zemi, než ve které má společnost sídlo, pokud je tam fyzicky přítomna. To však často neplatí, pokud jde o nehmotné položky, například duševní vlastnictví. Navíc země, v níž má sídlo určitá společnost, například země A & globální centrála společnosti Tech Company Inc. nemá tendenci zdaňovat příjmy ze zahraničních aktivit této společnosti, protože předpokládá, že daň obdrží země, v níž společnost působí, tj. země B. Ne vždy tomu tak však je, zejména v případě nehmotného zboží.

Vyhýbání se placení daní z příjmů právnických osob v zemích globálního Jihu

Označení zemí, které se vyhýbají placení daní, za "chudé" neodráží přesně situaci. Často jsou bohaté na zdroje, ale chudé na příjmy, protože využívají globálních pravidel k vyhýbání se placení daní. Nejsou chudé ze své podstaty, ale byly zchudlé. Zpráva OECD z roku 1998 "Škodlivá daňová konkurence: An Emerging Global Issue"²⁷ (Vznikající globální problém), která poprvé zařadila otázku vyhýbání se daňovým povinnostem na politickou agendu. Tím, že OECD ukázala, jak bohatým jednotlivcům a nadnárodním společnostem usnadňují státy, které soutěží o přímé zahraniční investice (PZI), prozřívavě varovala, že to může ovlivnit daňovou suverenitu států. Může to "narušit národní daňové základy", "změnit strukturu zdanění" a "bránit uplatňování progresivních daňových sazeb a dosahování redistribučních cílů".²⁸

---

²⁵ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/09/pdf/tackling-global-tax-havens-shaxson.pdf>

²⁶ Stejně jako v 2021

²⁷ Viz OECD (1998)

²⁸ OECD (1998, s. 14)

Vyhýbání se placení daní stojí rozvojové země více, než kolik dostávají na pomoci. MMF odhaduje dlouhodobou ztrátu příjmů rozvojových zemí z daňových úniků u právnických osob na 200 miliard USD²⁹. Korporátní daň je v těchto zemích zásadnější než v zemích globálního Severu, protože v zemích globálního Jihu velká část obyvatelstva nevydělává tolik peněz, aby si na daň vydělala. Pokud by nadnárodní korporace v těchto zemích daň platily, mohlo by to znamenat obrovský rozdíl. Například v Zambii příšly veřejné služby v důsledku daňových úniků společnosti Zambia Sugar a zvláštních daňových úlev, které jí byly poskytnuty, odhadem o 27 milionů USD. To je dost peněz na to, aby 48 000 zambijských dětí mohlo chodit do školy. V "zemích s nižšími příjmy" se daňové ztráty rovnají téměř 52 % jejich kombinovaných rozpočtů na veřejné zdravotnictví³⁰.

Jaké jsou dopady vyhýbání se placení daní?

Vyhýbání se placení daní zvyšuje regresivní zdanění v zemích globálního Jihu

Snížení daní od právnických osob v kombinaci se slabými systémy výběru daní (které jsou samy o sobě dále oslabeny nedostatečnými příjmy) znamená, že jižní země mají omezené možnosti, jak získat příjmy. Jednou z mála zbývajících metod je proto zdanění běžných občanů. Vzhledem k povaze mnoha jižních společností, v nichž je neformální sektor rozsáhlý a venkovské obyvatelstvo bývá také početné, což brání hladkému výběru daní, zavádějí vlády **regresivní** daně pro obyvatelstvo prostřednictvím DPH, aby zajistily maximální výnosy. Regresivní daň je taková daň, která je uvalena tak, že se sazba daně snižuje s rostoucí částkou, která je předmětem zdanění. Ty mají obecně regresivní účinek na rovnost příjmů.³¹ Je tomu tak přesto, že venkovské obyvatelstvo a osoby v neformálním sektoru jsou těmi, kteří si mohou dovolit platit DPH nejméně. Právě tyto obyvatelé nakonec utratí mnohem vyšší procento svých minimálních příjmů za základní zboží a služby, které jsou zatíženy DPH než ti, kteří mají mnohem vyšší disponibilní příjmy. K tomu přistupuje skutečnost, že progresivní majetkové daně a jiné daně z majetku se z politických důvodů³² obtížně zavádějí a progresivním daním z příjmu a kapitálových zisků se lze poměrně snadno vyhnout nebo je obejít³³.

Vyhýbání se daním snižuje předvídatelnost příjmů

V zemích, které nemají stabilní daňovou základnu, jsou daňové příjmy snižené & nepředvídatelné, což ztěžuje plnění funkcí uvedených v první části a také disponování příjmy potřebnými na výdaje na infrastrukturu & veřejné služby. Bez této předvídatelnosti příjmů do budoucna je schopnost plánovat budoucí rozvoj své země poněkud oslabena. Například otázky, jako je boj proti HIV, reakce na malárii a řešení vysoké mateřské a kojenecké úmrtnosti, vyžadují od vlád spolehlivé dlouhodobé financování. Tato zásada se projevuje v Bolívii, kde od roku 2005 bolivijská vláda ruší privatizační politiku obsaženou v programu strukturálních úprav (půjčky s podmínkami), který jí uložil MMF. Vláda se snažila změnit strukturu licenčních poplatků a daní uplatňovaných vůči nadnárodním společnostem (MNC), což přineslo

---

²⁹ Viz Shaxson (2015)

³⁰ Mansour (2020)

³¹ Ahmad & Stern, 1989 (p. 1021, as cited in van Apeldoorn, 2016)

³² Ahmad & Stern, 1989 (citováno in van Apeldoorn, 2016)

³³ Bird & Zolt (2005, s. 933)

zvýšení státních příjmů z těžby ropy a zemního plynu. To poskytlo vládě větší fiskální prostor a umožnilo jí to zvýšit výdaje na sociální služby včetně důchodů, zdravotní péče a vzdělávání.

Vyhýbání se placení daní ovlivňuje dodržování daňových předpisů na domácím trhu

Vyhýbání se placení daní může ovlivnit také dodržování daňových předpisů. Je tomu tak proto, že pro zajištění dodržování daňových povinností je rozhodující pocit, že daně občanů jsou správně využity & že se ostatní ekonomické subjekty svým daňovým povinnostem nespravedlivě nevyhýbají.

Klasické studie o dodržování daňových předpisů zjistily, že dodržování daňových předpisů pozitivně závisí na (i) vnímané nebo očekávané úrovni přerozdělování & (ii) očekávání jednotlivců ohledně úrovně dodržování daňových předpisů ostatními³⁴. Již bylo prokázáno, že vyhýbání se placení daní snižuje dostupné příjmy v zemích globálního Jihu, čímž se snižuje schopnost přerozdělování a následně pravděpodobně ovlivňuje dodržování daňových předpisů v postižených zemích. Úroveň dodržování daňových předpisů je navíc dramaticky oslabena absencí mezinárodních opatření proti daňovým únikům prostřednictvím daňových rájů a nadnárodních firem. To poukazuje na chybu ve stávajícím daňovém konsensu, který neumožňuje přímé přerozdělování bohatství, a podporuje tak sebesilující cyklus zhoršeného dodržování daňových předpisů. Existují totiž důkazy, které ukazují, že velikost šedé ekonomiky přímo závisí na úrovni "daňové morálky", tj. na víře v to, že placení daní přispívá společnosti.³⁵

Jaké strategie se používají pro vyhýbání se placení daní?

Eroze základu daně a přesouvání zisku (BEPS)

Eroze základu daně (snižování objemu státních příjmů z daní odečítáním plateb, jako jsou úroky nebo licenční poplatky, od zdanitelných zisků) a přesouvání zisků (přesouvání zisků do jurisdikcí s nízkým nebo žádným zdaněním nebo tam, kde společnost nevyvíjí žádnou nebo jen malou hospodářskou činnost) se týká souboru daňových strategií používaných k využívání nesouladu a rozdílů v daňových systémech jednotlivých zemí. Vyšší závislost rozvojových zemí na dani z příjmu právnických osob znamená, že jsou BEPS postiženy neúměrně. První komplexní pohled na náklady vlád celého světa na přesun zisků zjistil, že vlády EU a rozvojových zemí jsou hlavními poraženými tohoto přesunu³⁶. O více než 200 miliard dolarů z 500 miliard dolarů, o které globálně přicházejí v důsledku BEPS, přichází země globálního Jihu; je to více, než kolik tyto země dostávají na pomoci od zemí globálního Severu.

Téměř 40 % zisků nadnárodních společností se každoročně přesouvá do daňových rájů. Na základě zpráv podávaných největšími nadnárodními společnostmi členům OECD stojí daně, které se každoročně ztrácejí kvůli zneužívání mezinárodního zdanění právnických osob a soukromým daňovým únikům, země dohromady ekvivalent téměř 34 milionů ročních platů zdravotních sester každý rok – nebo roční plat jedné

---

³⁴ Bosco & Mittone (1997)

³⁵ Torgler & Schneider, 2009.

³⁶ Tørsløv, Wier & Zucman (2020)

zdravotní sestry každou sekundu. OECD konzervativně odhaduje³⁷, že kvůli BEPS se ztrácí 4-10 % celosvětových příjmů z daně z příjmů právnických osob (100-240 miliard USD ročně)³⁸.

Novější údaje organizace Tax Justice Network analyzující údaje OECD sledují, že zisky podniků přesunuté do daňových rájů v hodnotě 467 miliard USD vedou ročně ke ztrátě 117 miliard USD na celém světě³⁹. Jedná se však pouze o souhrn údajů z 15 zemí. S využitím kvalitnějších údajů z roku 2017 síť Tax Justice Network odhadla, že přesouvání zisků v případě údajů z USA se pravděpodobně pohybuje kolem 840 miliard USD, & extrapolací na celosvětový obrázek dospěla k částce 1,3 bilionu USD ročně. Včetně nepřímých dopadů závodu ke dnu roční ztráty způsobené využíváním daňových rájů nadnárodními společnostmi pravděpodobně přesahují 500 miliard USD⁴⁰.

Převodní (nesprávné) ceny neboli „kreativní účetnictví“

Mezinárodní regulace vyžaduje, aby společnosti stanovovaly ceny zboží a služeb, jako by je prodávaly na volném trhu a jako by je neprodávaly mezi dceřinými společnostmi. To má zajistit, aby byly odpovídajícím způsobem zdaněny. Toto pravidlo se nazývá "**princip tržního odstupu**", tj. zboží a služby by měly být prodávány "za tržních podmínek".⁴¹ Existují oprávněné důvody, proč převodní ceny existují, například pokud má společnost dceřinou společnost ve Francii, která vyrábí ocet, a dceřinou společnost v Irsku, která ho stáčí do lahví, pak existují důvody, proč chcete mít možnost prodávat mezi různými dceřinými společnostmi. Pokud však k tomu nedochází za použití principu tržního odstupu a místo toho se snižuje deklarovaný zisk společnosti, a tedy i zdanitelný příjem, nazývá se to nesprávné stanovení převodních cen. Zjednodušeně řečeno, prodávají se zdroje nebo položky dceřiné společnosti za jinou než tržní cenu s cílem vykázat nižší zisky & tedy zaplatit nižší daň.

Uvedme si příklad. Představme si, že sídlo společnosti je v zemi A, kde je sazba daně z příjmů právnických osob 35 % (ze zisku před zdaněním). Může založit dceřinou společnost v zemi B, která má nižší sazbu daně, například 5 %. Společnost pak může zemi A sdělit, že její zisk před zdaněním je nižší, než si země A myslí, protože ve skutečnosti musí dceřiné společnosti platit za používání duševního vlastnictví. Například při zisku 1 milion USD před zdaněním může společnost poslat dceřiné společnosti 800 000 USD na licenčních poplatcích a licencích, čímž se drasticky sníží částka zisku, z níž může být vyměřena vyšší (35%) daň z příjmů právnických osob; 200 000 USD místo 1 milionu USD. Přesunem zisku před zdaněním do zahraničí do

---

³⁷ Viz OECD (2017)

³⁸ OECD (2015, P.4)

³⁹ Viz Tax Justice Network (2021)

⁴⁰ K tomuto odhadu se dospělo na základě metodiky vytvořené výzkumníky Mezinárodního měnového fondu.

⁴¹ Článek OECD, který na tuto zásadu odkazuje, je následující:

Článek 9 ustanovení vzorové smlouvy OECD:

"Pokud se A) podnik jednoho smluvního státu přímo nebo nepřímo podílí na řízení, kontrole nebo kapitálu podniku druhého smluvního státu, nebo

B) se tytéž osoby přímo nebo nepřímo podílejí na řízení, kontrole nebo kapitálu podniku smluvního státu & podniku druhého smluvního státu,

A v obou případech jsou mezi oběma podniky v jejich obchodních nebo finančních vztazích stanoveny nebo uloženy podmínky, které se liší od podmínek, které by byly stanoveny mezi nezávislými podniky, pak veškeré zisky, které by, nebýt těchto podmínek, připadly jednomu z podniků, ale z důvodu těchto podmínek tak neučinily, mohou být zahrnuty do zisků tohoto podniku a podle toho zdaněny."

jurisdikce s nižší daňovou sazbou prostřednictvím dceřiné společnosti v oblasti duševního vlastnictví platí společnost celkově podstatně nižší daň, než kdyby neměla možnost vytvořit offshorové dceřiné společnosti v jurisdikcích s nižší daňovou sazbou.

U hmotného zboží (na rozdíl od duševního vlastnictví) je velmi dobře možné sledovat a regulovat převodní ceny. Co se však stane ve scénáři, kdy položky, s nimiž se obchoduje mezi dceřinými společnostmi, nemají na trhu snadné srovnání, a proto nelze cenu přesně určit? Jak lze například určit hodnotu tohoto loga? Lze pádně argumentovat, že velká část hodnoty společnosti Apple pochází z její pověsti, takže nemá smysl srovnávat hodnotu duševního vlastnictví společnosti Apple s hodnotou zcela nové společnosti, která nemá žádnou společenskou pověst. Vystává tedy otázka, za jakou cenu by měl Apple prodávat své duševní vlastnictví dceřiným společnostem Applu? Tato otázka je v dnešním digitalizovaném světě stále aktuálnější, avšak pravidla pro sledování a regulaci převodních cen v oblasti duševního vlastnictví nedrží krok s globálním technologickým vývojem. Vzhledem k tomu, že pro mnoho takových převodů neexistují srovnatelné tržní transakce, které by umožnily přesné stanovení ceny, budou MNC pravděpodobně i nadále schopny manipulovat systémem pro daňové účely⁴², dokud nebude existovat systém pro přesné stanovení tržních cen v oblasti duševního vlastnictví.

Oběťmi nesprávného určování cen v obchodním styku jsou často chudší země, kde mají finanční úřady často nedostatečné zdroje a nejsou schopny sledovat nebo prokázat, co se děje. Mbekiho zpráva odhalila, že africké země přicházejí o více než 50 miliard USD ročně v důsledku nezákonných finančních toků (IFF), přičemž významnou příčinou těchto ztrát je nesprávné stanovení převodních cen. Podle výzkumu organizace Action Aid by 20 rozvojových zemí mohlo kvůli globálním daňovým pravidlům přijít až o 2,8 miliardy dolarů z daňových příjmů od společností Facebook, Alphabet Inc (mateřská společnost Googlu) a Microsoft. To je nespravedlivé, zejména s ohledem na to, že rozvojové země nabízejí technologickým firmám nové trhy, větší globální známost značky a miliardy dat nových uživatelů, což se promítá do neustálého růstu příjmů.

Je ironií, že některé z metod, které země používají, aby získaly zpět ztracené daňové příjmy, ve skutečnosti ovlivňují používání aplikací, jako je Facebook. V roce 2018 vlády Ugandy, Zambie a Beninu oznámily nebo zavedly nové daně pro zákazníky mobilního internetu za používání některých aplikací⁴³. Tyto daně (které jsou zároveň snahou o ochranu národních telekomunikačních odvětví) jsou částečně důsledkem snížení daňového základu v důsledku činnosti firemních subjektů.

Tajné jurisdikce

Dopad nesprávného oceňování převodů je umocněn globálním utajováním a nedostatečnou transparentností finančního výkaznictví. Tajné jurisdikce, známé spíše jako daňové ráje, usnadňují neprůhlednost finančních podílů a transakcí. Umožňují společnostem a bohatým jednotlivcům skrývat majetek a vyhýbat se tak placení daní. Odmítají sdílet informace o těchto aktivech s ostatními zeměmi a brání tak ostatním zemím zjistit, zda jejich obyvatelé nebo společnosti, které působí na jejich území, drží více majetku, než je deklarováno. V roce 2015 bylo téměř 40 % zisků MNC vytvořených mimo zemi, kde sídlí jejich mateřská společnost, přesunuto do daňových rájů.

---

⁴² Avi-Yonah (1995, as cited v van Apeldoorn, 2016).

⁴³ van Apeldoorn (2016)

Agesivní daňové plánování

Po čtyřech desetiletích ekonomické globalizace, kdy se společnostem stále více usnadňuje působení za hranicemi, je zřejmé, že mnohé z těchto společností přijaly tzv. agresivní daňovou politiku, aby se vyhnuly placení daní. To jim umožnilo snížit **efektivní daňovou sazbu** do jurisdikcí s velmi nízkými sazbami a někdy i s nulovou sazbou. Těmto společnostem je umožněno přesunout své operace, ale občané zemí, které zbavují daní, se nemohou přesunout a jsou zatíženi spotřebními daněmi, aby zaplnili "**daňovou mezeru**".⁴⁴

Co se dá dělat?

Zásady, na nichž jsou založena řešení

S rostoucí ekonomickou globalizací světa se objevily určité principy, které vysvětlují daňový vztah podniků k národním státům, a tyto principy inspirovaly politické návrhy, které mají pomoci situaci zlepšit. **Zásada ekonomické loajality**⁴⁵ "vyžaduje, aby každý, kdo získává významné výhody z ekonomického společenství, platil tomuto společenství daně"⁴⁶. Dietsch tuto zásadu označuje jako "**zásadu členství**", protože určuje, ve které zemi nebo zemích je jednotlivec nebo korporace povinen platit daně, a je tedy "členem". Princip členství uvádí, že "jednotlivci a společnosti by měli být považováni za členy [a platit daně] v těch zemích, kde mají prospěch z veřejných služeb a infrastruktury"⁴⁷. Zásada ekonomické loajality, pokud se jí logicky řídíme, by měla vyloučit daňovou konkurenci, neboť nadnárodním společnostem je znemožněno vykonávat ekonomickou činnost v zemi s vysokým zdaněním a zároveň přesouvat zisky do jurisdikcí s nízkým nebo nulovým zdaněním nebo do "daňových rájů". Jak jsme však viděli, ne vždy tomu tak je, a to z důvodu [nesouladu a mezer](#) v daňových systémech jednotlivých zemí.

Druhou zásadou je **zásada národní renty**⁴⁸. Protože z internacionalistické pozice mají státy nárok na produktivní ekonomické faktory, které ovládají, jako je kapitál, přírodní a technologické zdroje, mají také nárok na užitek z produktivního využití těchto faktorů. Toho mohou dosáhnout vybíráním renty, jinými slovy zdaněním jednotlivců a nadnárodních společností, které vytvářejí hodnotu produktivním využíváním ekonomických faktorů na jejich území. Podle této logiky přesouvání zisku, například prostřednictvím nesprávného stanovení cen transferů, brání státům ve zdanění ekonomické hodnoty odvozené ze zdrojů, na které mají nárok.

Konečně existuje zásada, která říká, že **daně by se měly platit tam, kde se vytváří hodnota**. Nestačí však říci, že činnost se zdaňuje tam, kde se vytváří hodnota. Vzhledem k povaze globálních hodnotových řetězců je rozdělení přidané hodnoty v rámci GVC zkruseno v neprospěch zemí s nízkými příjmy, neboť pokud jsou MNC zdaněny tam, kde vytvářejí hodnotu, budou většinou zdaněny v zemích OECD s vysokými příjmy, kde probíhá výroba, a nikoli prodej. Zemím s nízkými příjmy, které se obecně zabývají ekonomickou činností s

---

⁴⁴ OECD Podcast (2021)

⁴⁵ Avi-Yonah (1995, citováno v van Apeldoorn, 2016).

⁴⁶ Pinto (2003, p. 196), v van Apeldoorn (2016)

⁴⁷ Dietsch (2015, s. 82,83)

⁴⁸ Musgrave & Musgrave (1972, p. 73) v van Apeldoorn (2016)

nízkou přidanou hodnotou, je pak přidělován pouze malý podíl základu daně, pokud vůbec nějaký, zatímco zemím OECD s vysokými příjmy, které se obecně zabývají ekonomickou činností s vysokou přidanou hodnotou, je přidělován velký podíl základu daně⁴⁹.

Řešení

Tři z klíčových řešení globálního vyhýbání se daňovým povinnostem jsou "ABC": automatická výměna informací, skutečné vlastnictví a společný konsolidovaný základ daně z příjmů právnických osob.

Automatická výměna informací (AEI)

Automatická výměna informací (AEI) je metoda sdílení údajů, která brání právnickým i fyzickým osobám využívat bankovní účty, které mají v zahraničí, ke skrývání skutečné hodnoty svého majetku. Tím, že zastírají rozsah svého majetku, platí doma nižší daně. Při použití AEI země A převezme všechny informace, které má o osobě A a společnosti A, a pokud jsou tyto osoby a společnosti běžně rezidenty, tj. žijí nebo mají sídlo v zemi B, pak si země A automaticky vymění informace o jejich finančních aktivech se zemí B.

Cílem AEI je zvýšit daňovou transparentnost. O to se však pokouší mnoho řešení, takže AEI není v tomto ohledu jedinečná. Klíčovým prvkem AEI je však její automatickost; pokud je zavedena, informace se s "domovskou" zemí vyměňují automaticky. To znamená, že finanční úřady jsou okamžitě upozorněny na finanční podíly svých rezidentů (fyzických nebo právnických osob) v jiných zemích a nemusí vést zdoluhavá a někdy nákladná jednání s jinými zeměmi ohledně zveřejnění finančních informací.

V současné době si automaticky vyměňují informace téměř 100 zemí. Sdílené informace se týkají více než 84 milionů účtů v celkové hodnotě 11 bilionů dolarů. Bohužel se to netýká všech zemí. Tento stav znamená, že peníze stále proudí do utajovaných jurisdikcí, které nadále zatajují informace o finančních aktivech ve své zemi. Zpráva "The Price of Offshore, Revisited" se zaměřila na 139 zemí s nízkými a středními příjmy, aby zjistila podrobnosti o jejich neohlášených kapitálových tocích. Zjistila, že zhruba třetinu offshorových finančních aktiv lze připsat takzvaným "rozvojovým" zemím, tedy zemím globálního Jihu. Daňová transparentnost je tedy tak silná, jak silný je její nejslabší článek.

Zajímavé je, že země, které jsou považovány za dlužníky, jsou ve skutečnosti věřiteli, pokud vezmeme v úvahu únik kapitálu a daňové toky. Nigérie je klasifikována jako "dlužnická" země, protože v souhrnu dluží zbytku světa více peněz, než kolik jí dluží. Když se však prozkoumá odliv kapitálu z Nigérie, je zřejmé, že je ve skutečnosti čistým věřitelem!

A co víc, neexistence úplné AEI zvyšuje odliv kapitálu. Zpráva "Capital Flight from Sub-Saharan African Countries, 1970–2010" (Únik kapitálu ze zemí subsaharské Afriky v letech 1970-2010) zjistila, že 33 subsaharských zemí, které tato zpráva zahrnuje, přišlo v letech 1970-2010 kvůli úniku kapitálu o zdanitelný příjem v celkové výši 814 miliard dolarů, přičemž kumulovaná hodnota kapitálu v roce 2010 činila 1,06 bilionu dolarů. To značně převyšuje jejich zahraniční závazky ve výši 189 miliard dolarů, což z regionu činí "čistého věřitele" vůči zbytku světa. To ukazuje, jak souvisí problematika zadlužení s problematikou daní.

---

⁴⁹ van Apeldoorn (2016)

Globální registr aktiv a skuteční vlastníci

Globální registr majetku byl propagován jako nástroj pro vytvoření registru veškerého mezinárodního bohatství a majetku a jeho skutečných "skutečných vlastníků". Skutečný vlastník je člověk, který v konečném důsledku těží ze zisku nabytého díky vlastnictví společnosti nebo právnické osoby. Právním vlastníkem společnosti může být jiná společnost (např. "skořápková" společnost), účetní nebo někdo úplně jiný. Tento právní vlastník musí být zpravidla registrován, avšak skutečný vlastník obvykle registrován být nemusí. Právní vlastník často ani nemusí vědět, kdo je skutečným vlastníkem! Finanční globalizace způsobila, že tento proces je neprůhledný, protože jedna společnost může mít jako svého právního vlastníka jinou společnost a tato společnost může mít jako svého právního vlastníka ještě jinou společnost atd., čímž se skutečný vlastník (vlastníci) stává neprůhledným prostřednictvím dlouhého a složitého řetězce právního vlastnictví. To velmi ztěžuje sledování a zdanění zisku a zajišťuje, aby v celém řetězci nebyly porušovány zákony.

Podstatou skutečného vlastnictví je, že skutečným vlastníkem musí být člověk. Tím, že zákony o registraci skutečných vlastníků vyžadují, aby byli skuteční vlastníci registrováni stejně jako právoplatní vlastníci, zajišťují, že ti nejbohatší budou mít stejnou úroveň transparentnosti a odpovědnosti jako všichni ostatní. Vzhledem k povaze globálního kapitalismu & schopnosti kapitálu volně se pohybovat přes hranice to však nebude fungovat pro všechny, pokud všechny země nezaregistrují skutečné vlastníky. Dokud se tak nestane, budou moci ti, kteří chtějí svou identitu skrýt před vládou zákona na celém světě, i nadále přesouvat zisky na místa, která jsou nejpříznivější pro placení nízkých nebo žádných daní. Aby to mohlo účinně fungovat, musí vlády snížit hranici z vlastnictví 25 % akcií na vlastnictví alespoň jedné akcie společnosti, aby skuteční vlastníci nemohli uniknout tomu, že budou klasifikováni jako skuteční vlastníci.

Většina zemí již má národní rejstříky, ty však samy o sobě nemohou zohlednit majetek držený v zahraničí. Tím, že by registr poskytoval veřejný a centralizovaný celosvětový zdroj, který by ukazoval, kdo co a kde vlastní, by poskytl způsob, jak zaznamenávat, měřit a chápat rozdělení světového bohatství. Tím by se zvýšila transparentnost a regulační orgány by získaly pravomoc vytvářet účinné daňové politiky, které by omezily zneužívání tajných jurisdikcí.

Společný konsolidovaný základ daně z příjmů právnických osob (CCCTB)

Existují dva způsoby, jak přistupovat ke zdanění společnosti, která působí za hranicemi několika států a jejíž dceřiné společnosti jsou vnořeny pod mateřskou společnost. První způsob spočívá v ['Zásadě tržních cen'](#).

Druhým způsobem je "společný konsolidovaný základ daně z příjmů právnických osob"; jednotný soubor pravidel pro výpočet zdanitelných zisků společností. EU je v procesu jednoho v rámci svých parametrů. Díky CCCTB EU by se přeshraniční společnosti musely řídit pouze jedním, jednotným systémem pro výpočet zdanitelného příjmu, a nikoli mnoha různými národními soubory pravidel. Cílem CCCTB je uplatnit univerzální daňový kodex pro všechny nadnárodní společnosti působící v EU, jejichž příjmy přesahují 750 milionů eur. Společnosti, které vydělávají více než tuto hranici, budou podávat jedno daňové přiznání za všechny své podnikové aktivity v EU. EU tvrdí, že CCCTB bude obsahovat důkladná opatření proti vyhýbání se daňovým povinnostem, aby se zabránilo BEPS do zemí mimo EU. Pokud tomu tak bude, odstraní se nesoulad mezi vnitrostátními systémy, který využívají subjekty snažící se vyhnout placení daní.

Jednotné zdanění

Podobná metoda rozdělování zisků před zdaněním se nazývá "jednotné zdanění" a navrhuje, aby vlády přistupovaly k MNC jako k jedné skupině tvořené všemi jejími místními dceřinými společnostmi. Místo toho, aby se s každou dceřinou společností zacházelo jako s individuálním subjektem odděleným od globálního řetězce, což, jak je vidět na příkladu převodních cen, umožňuje společnosti rozdělit část svých zisků na offshorové dceřinou společnost v jurisdikci s nižší daňovou sazbou.

Při jednotném zdanění se identifikují země, v nichž se uskutečňuje prodej, nikoli pouze místo výroby nebo sídlo společnosti. Zisky před zdaněním, které nadnárodní společnost vykáže jako celá skupina, se pak rozdělí na jednotlivé země, v nichž působí, na základě toho, jaká část její skutečné ekonomické činnosti se odehrála v dané zemi. Vzorec pro rozdělení zisku zohledňuje, kde se uskutečňují tržby, kde jsou zaměstnanci a kde se nachází fyzický majetek. Zisk před zdaněním se pak rozdělí na třetiny mezi tyto tři kategorie⁵⁰. Tento zisk je pak v příslušných zemích zdaněn v závislosti na procentuálním podílu na celkovém prodeji, který na danou zemi připadá. Stejný proces probíhá při rozdělování zisku před zdaněním přiřazeného "zaměstnancům" a "aktivům". Díky jednotnému zdanění mají země možnost stanovit daňové úlevy nebo zápočty a také daňovou sazbu a mají plnou transparentnost ohledně zisků, které společnost vytváří, a v jakých zemích je tato zisková činnost podporována. To vše značně zvyšuje pravomoc jednotlivých států při výběru daní.

Návrh občanské společnosti: Orgán OSN pro globální daňovou regulaci

Současný celosvětový daňový systém, který se skládá ze složité sítě dvoustranných obchodních smluv a rozdílných předpisů v jednotlivých regionech a zemích, vede k nejednotným politikám na celém světě, což vede ke vzniku nesouladu v politikách, který mohou zneužít ti, kdo se snaží vyhnout placení daní. V tomto světě globalizace a kapitálové mobility stále neexistuje žádný mezinárodní orgán, který by měl za úkol zajistit spravedlivé uplatňování daňových pravidel, což činí regulaci této oblasti velmi náročnou. Globální problém vyžaduje globální řešení. Proto Skupina 77 (G77), která zastupuje více než 130 rozvojových zemí, opakovaně navrhla zřízení mezivládního daňového orgánu pod záštitou Organizace spojených národů (OSN), který by odstranil nedostatky a mezery v globálním daňovém systému.

Proč právě OSN? ⁵¹ OSN je jedinou globální institucí, kde se všechny vlády účastní jako rovný s rovným, a je tedy vhodným fórem pro dosažení globálního závazku k činnosti. Z tohoto důvodu je jediným orgánem, který může oprávněně tvrdit, že je schopen vytvořit rovné podmínky. Aby se tak stalo, musí mít všechny země pocit, že pokud změní svou daňovou politiku, nebude to mít negativní dopad ve prospěch jiné země. V opačném případě to přispěje k váhavosti kvůli vnímané nevýhodě "**prvního hráče**", kdy přísnější daňová politika může jednoduše vést k tomu, že se podniky a bohatí jednotlivci budou registrovat v jiných jurisdikcích.

Daňový orgán OSN by také umožnil silnější spolupráci mezi daňovými správami, což by usnadnilo zvýšení transparentnosti prostřednictvím [AEI](#). Pravděpodobně by to také vedlo k tomu, že by se vlády musely

---

⁵⁰ Pokud například zisk společnosti před zdaněním činí 1 milion dolarů, pak jedna třetina z této částky bude přidělena na "místo, kde se uskutečňuje prodej; prodej". To je 333 000 USD. Pokud na zemi A připadá 30 % tržeb, bude zdaněno 30 % z 333 000 USD. Pokud má země B 60 %, zdaní 60 % z 333 000 USD a země C si vezme 10 % z 333 000 USD.

⁵¹ Viz Eurodad; Financial Transparency Coalition (2019)

méně spoléhat na jednostranná (jednostranná) opatření. Přispělo by to také k vytvoření lepšího globálního prostředí pro podnikání díky větší jistotě ohledně politik na celém světě, což by snížilo vnímané riziko a zvýšilo investice. A co je nejdůležitější, pravděpodobně by to také urychlilo ukončení závodu ke dnu, protože vlády by již neměly důvod obávat se odlivu kapitálu kvůli existenci jurisdikcí s nižšími daněmi nebo příznivějšími daňovými politikami v jiných zemích. Kromě toho je pravděpodobné, že celosvětově koordinovaný systém daňové regulace bude mít větší podporu vlád, protože, jak bylo uvedeno výše, všechny vlády jsou si v OSN rovny, takže je nepravděpodobné, že by některá vláda váhala s přijetím politiky, protože by se zdálo, že byla vytvořena bez účasti uvedené vlády. Navíc, pokud by se nejchudší země světa mohly účinně podílet na tvorbě globálních daňových pravidel a standardů, mohly by zajistit, aby globální systém fungoval i pro jejich země.

Jednání o globálních daňových pravidlech mají dopad na občany celého světa a nepřiměřeně na občany rozvojových zemí. Proto mnozí navrhují, aby jednání probíhala na neutrálním fóru, kde by všechny země měly rovné postavení, na rozdíl od OECD, kde některé země jsou členy a jiné ne. Organizace občanské společnosti navíc navrhují, aby se na tvorbě agendy mohly podílet všechny země, nejen členové OECD a země G7.

Odkazy

2011. *Tax Justice Advocacy Toolkit*. [online] Action Aid. Dostupné z: <https://actionaid.org/sites/default/files/tax_justice_advocacy_toolkit.pdf> [5. srpna 2021].
2013. *G20 Leaders' Declaration*. [online] Saint Petersburg. Dostupné z: <<http://www.g20.utoronto.ca/2013/2013-0906-declaration.html>> [5. srpna 2021].
2021. *Members of the OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS*. [ebook] Organisation for Economic Cooperation & Development. Dostupné z: <<https://www.oecd.org/tax/beps/inclusive-framework-on-beps-composition.pdf>> [5. srpna 2021].
- Acciari, P., Bratta, B. & Santomartino, V., 2021. *New patterns of profit shifting emerge from country-by-country data | VOX, CEPR Policy Portal*. [online] Voxeu.org. Dostupné z: <<https://voxeu.org/article/new-patterns-profit-shifting-emerge-country-country-data>> [5. srpna 2021].
- Alt, J., 2019. *Ethics III: Tax Justice vs. more just taxation*. [online] Dostupné z: <https://www.taxjustice-and-poverty.org/fileadmin/Dateien/Taxjustice_and_Poverty/Ethics_and_Religion/General/03_Justice_of_Taxation.pdf> [5. srpna 2021].
- Bird, R.M. & Zolt, E.M. 2005, "Redistribution via taxation: the limited role of the personal income tax in developing countries", *UCLA law review*, vol. 52, no. 6, s. 1627.
- Bosco, L. & Mittone, L., 1997. Tax Evasion & Moral Constraints: some Experimental Evidence. *Kyklos*, 50(3), s.297-324.
- Chen, J., 2021. *Supply-Side Theory*. [online] Investopedia.com. Dostupné z: <<https://www.investopedia.com/terms/s/supply-sidetheory.asp>> [5. srpna 2021].
- Christian Aid, 2008. *Death & taxes: the true toll of tax dodging*. [online] Dostupné z: <<https://www.christianaid.org.uk/resources/about-us/death-and-taxes-true-toll-tax-dodging>> [5. srpna 2021].
- Cobham, A., 2007. *The tax consensus has failed! Recommendation to policymakers & donors, researchers & civil society*. [online] The Oxford Council on Good Governance. Dostupné z: <https://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Cobham_Tax_Consensus_Failed_08.pdf> [5. srpna 2021].
- Dietsch, P., 2015. *Catching capital*. New York: Oxford University Press.
- Eurodad; Financial Transparency Coalition, 2019. *An intergovernmental UN tax commission – why we need it & how we can get it*. [online] Dostupné z: <https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/eurodad/pages/529/attachments/original/1590691263/An_intergovernmental_UN_tax_commission_%E2%80%93_why_we_need_it_and_how_we_can_get_it.pdf?1590691263> [5. srpna 2021].

Frey, B. & Torgler, B., 2006. Tax Morale & Conditional Cooperation. *SSRN Electronic Journal*,.

Investopedia. 2021. *Understanding Taxes*. [online] Dostupné z: <<https://www.investopedia.com/terms/t/taxes.asp>> [5. srpna 2021].

Marshall, J., 2009. *One size fits all? IMF tax policy in sub-Saharan Africa*. [online] Christian Aid. Dostupné z: <https://www.christianaid.ie/sites/default/files/2017-08/one-size-fits-all-imf-tax-africa-april-2009_0.pdf> [5. srpna 2021].

Mansour, M., 2020. *\$427bn lost to tax havens every year: landmark study reveals countries' losses & worst offenders - Tax Justice Network*. [online] Tax Justice Network. Dostupné z: <<https://taxjustice.net/2020/11/20/427bn-lost-to-tax-havens-every-year-landmark-study-reveals-countries-losses-and-worst-offenders/>> [5. srpna 2021].

Nguean, F., 2021. *African Civil Society Organizations Call for Rejection of G7 Global Tax Deal - Tax Justice Network Africa*. [online] Tax Justice Network Africa. Dostupné z: <<https://taxjusticeafrica.net/african-civil-society-organizations-call-for-rejection-of-g7-global-tax-deal/>> [5. srpna 2021].

OECD (2013), *Addressing Base Erosion & Profit Shifting*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264192744-en>.

OECD Podcasts, 2021. *Global digital tax deal: A multilateral solution to end corporate tax avoidance*. [podcast] Dostupné z: <<https://soundcloud.com/oecd/global-tax-deal>> [5. srpna 2021].

Oecd.org. 1960. *Convention on the Organisation for Economic Co-operation & Development – OECD*. [online] Dostupné z: <<https://www.oecd.org/general/conventionontheorganisationforeconomicco-operationanddevelopment.htm>> [5. srpna 2021].

Organisation for Economic Cooperation & Development, 1998. *Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue*.

Organisation for Economic Cooperation & Development, 2017. *BACKGROUND BRIEF: Inclusive Framework on BEPS*. [online] Dostupné z: <<https://www.oecd.org/tax/beps/background-brief-inclusive-framework-for-beps-implementation.pdf>> [5. srpna 2021].

Organisation for Economic Cooperation & Development, 2021. *OECD/G20 Base Erosion & Profit Shifting Project Addressing the tax challenges arising from the digitalisation of the economy*. [online] Dostupné z: <<https://www.oecd.org/tax/beps/brochure-addressing-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-july-2021.pdf>> [5. srpna 2021].

Pisani, B., 2018. *Stock buybacks hit a record \$1.1 trillion, & the year's not over*. [online] CNBC.com. Dostupné z: <<https://www.cnbc.com/2018/12/18/stock-buybacks-hit-a-record-1point1-trillion-and-the-years-not-over.html>> [5. srpna 2021].

Ross, M.L. 2004, "Does Taxation Lead to Representation?", *British journal of political science*, vol. 34, no. 2, s. 229-249.

Fresh-up Economics

Erasmus+ Strategic Partnership
2019-2021

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Shaxson, N., 2015. *Tax Justice Research Bulletin 1(5) - Tax Justice Network*. [online] Tax Justice Network. Dostupné z: <<https://taxjustice.net/2015/06/01/tax-justice-research-bulletin-15-2/>> [5. srpna 2021].
- Sugin, L. 2004, "Theories of distributive justice & limitations on taxation: what Rawls demands from tax systems", *Fordham law review*, vol. 72, no. 5, s. 1991.
- Tax Justice Network, 2021. *Vulnerability & exposure to illicit financial flows risk in Latin America*. [online] Dostupné z: <<https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2021/01/Vulnerability-and-exposure-to-illicit-financial-flows-risk-in-Latin-America-Tax-Justice-Network-Jan-2021.pdf>> [5. srpna 2021].
- The Failure of Trickle-Down Economics | Robert Reich*. 2017. [video] YouTube.
- Thorndike, J. & Ventry, D., 2002. *Tax justice*. Washington, D.C.: Urban Institute Press.
- Torgler, B. & Schneider, F., 2009. The impact of tax morale & institutional quality on the shadow economy. *Journal of Economic Psychology*, 30(2), s.228-245.
- Tørsløv, T., Wier, L. & Zucman, G., 2020. *The Missing Profits of Nations*. [online] Dostupné z: <<https://missingprofits.world/>> [5. srpna 2021].
- Unicef.org. 2021. *The international human rights framework*. [online] Dostupné z: <<https://www.unicef.org/armenia/en/stories/international-human-rights-framework>> [5. srpna 2021].
- van Apeldoorn, L., 2016. BEPS, tax sovereignty & global justice. *Critical Review of International Social & Political Philosophy*, 21(4), s.478-499.

Další zdroje o daňové spravedlnosti

Knihy	<ul style="list-style-type: none"> ● Treasure Islands by Nicholas Shaxson ● The Triumph of Injustice: How the Rich Dodge Taxes and How to Make Them Pay (with Emmanuel Saez), WW Norton, October 2019. [Tax policy simulator]. [Slides]. [Data & Appendix]. ● The Hidden Wealth of Nations, University of Chicago Press, 2015. Second edition updated and extended, 2017, Le Seuil.
Články	https://gabriel-zucman.eu/policy-debates/
Vida	Financial Justice Ireland, 'Tax Justice' - search on YouTube
Podcasty	The Tax Cast Planet Money - Episode 390: We Set Up An Offshore Company In A Tax Haven https://www.npr.org/sections/money/2016/03/16/470722656/episode-390-we-set-up-an-offshore-company-in-a-tax-haven?t=1628768695927
Weby	missingprofits.org taxjusticenetwork.net Eurodad Afrodad Latindad
Myšlenkoví lídři (můžete je sledovat na Twitteru)	Gabriel Zucman Emmanuel Saez James S. Henry Ann Pettifor Grace Blakely

3. Školící materiály

Shrnutí

Tento dokument představuje materiál pro krátký workshop k úvodu do daní pro dospělé studenty. Každá aktivita může být i samostatná, ale aktivita 4 vyžaduje od účastníků více předchozích znalostí. Všechny lze facilitovat online nebo offline. V ideálním případě si účastníci před workshopem přečtou krátký článek o daních, ale není to nezbytné.

Aktivity 1: Co je to daň?⁵²

Cíl: Využít stávajících znalostí v místnosti, dospět ke společnému chápání pojmu daň, stanovit základní pojmový základ, který bude použit v nadcházejících aktivitách, a cítit se pohodlně jako skupina.

Cíl(e) učení:

- Definice daně

Potřebný čas: 30 minut

Velikost skupiny: 24

Potřebné materiály:

- Stojan na flipchart / stěna
- Připravený list flipchartu [1] s nápisem "co víme o daních" (abyste nemuseli skupině připomínat, pokud odbočí od tématu).
- Připravený list flipchartu [2] s definicí daně (nechte ho skrytý až do konce aktivity).
- "Stojan na kola" na stěně pro otázky a připomínky, které se objeví a které mohou být řešeny později (je to důležité, aby účastníci věděli, že byli vyslechnuti, ale aktivita zůstala v plánu)

Metodika:

1. Vysvětlíte skupině vzdělávací cíle této aktivity.
2. Požádejte skupinu v plénu (v kruhu), aby se podělila o vše, co ví o daních, a klíčová slova si zapište na flipchart [1]. Aby bylo zajištěno zachycení klíčových slov a pojmů, může být nutné, aby facilitátor účastníky pobídl otázkami typu: Proč platíme daně? Jak vlády vybírají daně? Kdo platí daně?
3. Po deseti minutách rozdělte celou skupinu do menších skupinek po 3. Pokud chcete, můžete to udělat tak, že je očísľujete, abyste zajistili, že se přátelé rozdělí a skupina se promíchá.
4. Dejte jim 5 minut na to, aby na základě slov, pojmů a myšlenek na flipchartu vymysleli definici daně. Každé skupině dejte list papíru nebo kartičku formátu A4 a požádejte je, aby svou definici na tuto kartičku zřetelně napsali fixem. Mělo by to být zábavné a měli by se cítit pod časovým tlakem.
5. Po 5 minutách požádejte každou skupinu, aby svou kartičku nalepila na zeď (každá kartička na stejnou zeď).
6. Galerie definic: Dejte celé skupině několik minut na přečtení a zamyšlení se nad definicemi, které uvedli jejich vrstevníci.
7. Svolejte diskusi na 10 minut. Zeptejte se skupiny: Jaké vzory vidíte? Co je všem definicím společné? Je něco, s čím souhlasíte s ostatními skupinami? Je něco, s čím nesouhlasíte?
8. Odhalte tuto definici: "daň povinný příspěvek vybíraný od osob, fyzických nebo právnických, odváděný veřejným orgánům za účelem získání příjmů, které mají pomoci vládě uhradit výdaje vzniklé při poskytování společných výhod obyvatelům státu" na flipchartovém listu [2], který jste si připravili před seminářem.
9. Požádejte skupinu, aby z definice vybrala klíčové pojmy.

---

⁵²Aktivitu napsala Meaghan Carmody, Financial Justice Ireland (2021)

- a. Usnadněte porozumění pojmům povinný; osoby, fyzické nebo právnické; příjmy; společné dávky a obyvatelé státu.
- b. Řekněte jim, že se nyní budete hlouběji zabývat jedním prvkem této definice; příjmy.

Podrobnější informace a pokyny pro školitele:

Tato aktivita by měla přispět k posílení sebedůvěry studentů, neboť jim usnadní uvědomit si, že o daních již mnoho vědí a že to není tak složité, jak se možná domnívají. Abyste toho dosáhli, snažte se v této aktivitě nikomu neříkat, že se mýlí, a nechte většinu řeči na nich. Pro zvýšení důvěry navíc dbejte na to, aby měl každý možnost přispět. Ve čtvrté části se projděte po skupině a připomeňte, abyste se ujistili, že každý má možnost přispět, než začnete navrhovat definici. Také se snažte povzbudit ty, kteří se ve 2. kroku nevyjádřili, aby se vyjádřili v 7. kroku, a to jemným slovem "možná teď uslyšíme někoho, koho jsme ještě neslyšeli". Ujistěte se, že máte jasno v systému, který používáte pro řízení ústních příspěvků, protože to usnadňuje tichým nebo stydlivým lidem promluvit. Mohou studenti pouze vykřiknout, nebo mají zvednout ruku? Buďte explicitní.

Aktivity 2: Daň – k čemu je dobrá?⁵³

Cíl: Studenti navazují na poslední krok předchozí aktivity a mají příležitost osobně se spojit s cíli, kterým slouží daně v jejich komunitě. Rovněž se mohou věnovat venkovnímu učení.

Cíl(e) učení: Studenti budou hlouběji rozumět jednomu ze 4 R daní; příjmům.

- Určit alespoň 3 služby v jejich místní komunitě, které příjmy z daní zajišťují nebo podporují.
- Určili veřejnou službu, která v jejich obci není k dispozici.

Potřebný čas: 1,5 hodiny

Velikost skupiny: ideální je 24 osob, 8 malých skupinek po 3 osobách.

Potřebné materiály:

- Fotoaparát a telefon, jeden na skupinu
- Projektor a plátno, pokud se provádí krok 9 [nepovinné].

Metodika:

1. Požádejte skupinu, aby se zamyslela nad veřejnou službou, za kterou jsou ve své komunitě osobně vděční. Čím je to osobnější, tím lépe, např: "Doba, kdy se mé partnerce dostalo pomoci, aby mohla bezpečně porodit" nebo "Dobrá cesta, po které mohu vozit své zboží na trh" nebo "škola, ve které jsem se vzdělával".
2. Rozdejte účastníkům listy papíru a požádejte je, aby na ně napsali slova "z daní se platí" a za ně právě jednu veřejnou službu, kterou označili za nejdůležitější pro ně, například "Z daní se platí zdravotní péče, aby lidé v mé blízkosti mohli bezpečně porodit."
3. Dejte všem modrotisk a požádejte je, aby svůj list nalepili na zeď v místnosti.
4. Požádejte všechny, aby obešli místnost a přečetli si příspěvky ostatních.
5. Dejte každému 3 samolepicí body a požádejte ho, aby umístil své 3 body na služby, které pro něj znamenají nejvíce, a jeden umístil na svůj vlastní.
6. Požádejte je, aby se vrátili do svých skupinek po 3 z dřívějšíka.
7. Dejte velmi jasné instrukce pro několik dalších kroků, včetně toho, v kolik hodin by se měli vrátit. Ujistěte se, že alespoň jedna osoba z každé skupiny má telefon s fotoaparátem a dostatečně nabitou baterií. Pokud tomu tak není, přeskopte skupiny.
8. Dejte skupinám 5 minut na vytvoření plánu, do jakých ulic chtějí jít a jaké typy veřejných služeb chtějí najít. Povzbudte je, aby přemýšlely zeširoka a snažily si na procházce všimnout věcí, které by obvykle považovaly za samozřejmé.
9. [Nepovinné] Řekněte skupinám, že musí všechny obrázky poslat facilitátorovi - nejjednodušší je to přes WhatsApp a poté je stáhnout přes WhatsApp Web. Případně můžete použít e-mail. Facilitátor, zatímco je skupina venku, vytvoří z obrázků powerpointovou prezentaci. Pokud děláte tento krok, potřebujete projektor, notebook a konektor.

---

⁵³ This activity is adapted from Action Aid's Tax Justice Reflection Toolkit: 24 participatory tools to learn and act on tax injustice (2021) https://actionaid.org/sites/default/files/publications/Tax%20Justice%20Toolkit_English.pdf

10. Skupiny odejdou mimo místo konání, aby pořídily fotografie veřejných služeb, které jsou alespoň částečně financovány ze státních příjmů.
11. Po návratu si udělejte krátkou přestávku.
12. Po návratu z aktivity facilitátor uspořádá s účastníky sdílení a zeptá se jich:
  - Co jste zjistili?
  - Jste spokojeni s úrovní poskytování služeb v této oblasti a/nebo v oblasti vašeho bydliště? Proč/proč ne?
  - Které služby ve vaší oblasti chybí?
  - Které služby ve vaší oblasti jsou veřejné a které soukromé?
  - Co byste udělali pro chybějící veřejné služby?

Podrobnější informace a pokyny pro školitele:

Školitel by měl velmi citlivě přihlížet k potřebám přístupnosti a omezením mobility účastníků. Dbejte na to, abyste nikoho nestavěli do úzkých tím, že se celé skupiny zeptáte: "Je tu někdo, kdo má problémy s mobilitou?" nebo podobně. Některá postižení jsou neviditelná. Zajistěte, aby si byli vědomi, že tato aktivita je nepovinná, a všem, kteří se jí nechtějí nebo nemohou zúčastnit, usnadněte, aby zůstali vzadu a místo toho se věnovali výzkumu na dálku.

Aktivity 3: Globální výběr daní⁵⁴

Cíl: Umožnit nahlédnutí do globální povahy zdanění a do toho, jak mohou společnosti využít nesouladu a mezer v těchto pravidlech k přesunu zisků do jurisdikcí s nízkým zdaněním, a tím dosáhnout vyšších zisků.

Cíl(e) učení: Na konci sezení budou účastníci:

- mít základní znalosti o daňových rájích
- mít základní znalosti o (nesprávném) stanovování převodních cen

Potřebný čas: 45 minut

Velikost skupiny: 24 osob

Potřebné materiály:

- Projektor (v případě osobního setkání)
- Plátno/stěna (pokud osobně)

Metodika:

1. Vysvětlíte cíle výuky na tomto sezení.
2. Přemýšlejte, vytvořte dvojice, sdílejte: Požádejte skupinu, aby se individuálně zamyslela nad tím, co rozumí pod pojmem "daňový ráj". Poté je požádejte, aby ve dvojicích prodiskutovali, jak tomu rozumí.
3. Uspadněte diskusi a získejte několik příspěvků od skupiny, abyste získali společné chápání tohoto pojmu. V případě potřeby jej doplňte.
4. Sdílejte se skupinou na předem připraveném flipchartu následující citát Nicholase Shaxsona: "Abyste unikli pravidlům, která se vám nelíbí, odvádíte své peníze jinam, do zahraničí, za hranice."
5. Podívejte se se skupinou na video "Převodní ceny a daňové ráje" <https://www.khanacademy.org/economics-finance-domain/core-finance/taxes-topic/corporate-taxation/v/transfer-pricing-and-tax-havens>.

Příprava předem:

Školitel by měl být schopen jasně vysvětlit, co je to daňový ráj, a měl by být schopen jednoduše vysvětlit, jak společnosti využívají globálních daňových pravidel k přesunu zisků.

⁵⁵Převodní ceny umožňují společnostem přesouvat zisky z jurisdikcí s vysokým zdaněním do jurisdikcí s nízkým zdaněním. Korporace tak obchoduje spíše s různými dceřinými společnostmi než s externími společnostmi. Tento umělý přesun, pokud jej provádějí nadnárodní korporace, které produkují až 80 % světového obchodu, vede k nižším daním,

Tato politika převodních cen vyústila ve vyšetřování amerického Senátu proti společnosti Apple Inc. Senát zjistil, že subjekt společnosti Apple v Irsku obdržel v letech 2009 až 2012 celosvětové příjmy ve výši 74

⁵⁴ Aktivita vytvořená Meaghan Carmody, Financial Justice Ireland (2021)

⁵⁵ <https://www.investopedia.com/ask/answers/060316/why-ireland-sometimes-referred-tax-haven.asp>

miliard USD, z nichž společnost Apple zaplatila Irsku daň nižší než 2 %. Jiný subjekt obdržel 30 miliard dolarů a nezaplatil nic. Evropská komise uvedla, že Irsko poskytlo společnosti Apple neoprávněné daňové výhody a musí získat zpět 13 miliard eur na nezaplacených daních.

Proti tomu se Irsko následně odvolalo a spor vyhrálo.

Nadnárodní společnosti mohou manipulovat s převodními cenami transakcí mezi těmito přidruženými/dceřinými společnostmi, aby přesunuly zisky z jurisdikcí s vysokým zdaněním do jurisdikcí s nízkým zdaněním. Pobočka firmy může například držet patent v ráji s nízkými daněmi a účtovat pobočkám v zemích s vysokými daněmi přemrštěné licenční poplatky za značku, čímž maximalizuje zisky v jurisdikci s nízkými daněmi. Teoreticky mají převodní ceny odrážet tržní ceny, které by převládaly při transakcích za obvyklých tržních podmínek mezi dvěma nespřízněnými stranami. Takové ceny však často nelze snadno stanovit: zkuste ocenit jedinečný widget pro tryskový motor, který se neprodává na volném trhu, nebo patent na lék. V praxi je často hodnota taková, jakou ji určí účetní společnosti.⁵⁶

---

⁵⁶ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/09/tackling-global-tax-havens-shaxon.htm>

Aktivita 4: Předmět zdanění⁵⁷

Cíl: Studenti se stanou odborníky na daňové ráje a nesprávné oceňování transferů a vysvětlí svému partnerovi, co se dozvěděli.

Cíl(e) výuky:

- Daňové ráje
- Zkreslené oceňování transferů

Potřebný čas: 45 minut

Velikost skupiny: 24

Materiály:

- List Daňový ráj x počet dvojic v polovině skupiny
- List s chybným oceněním převodu x počet dvojic v polovině skupiny

Metodika:

1. Vysvětlete cíle této aktivity.
2. Začněte vysvětlením, že existuje řada způsobů, jak se společnosti mohou vyhnout placení daní nebo se mu vyhnout. Ve skutečnosti se placení co nejmenších daní bez ohledu na sociální důsledky stalo pro mnohé přijatelným způsobem podnikání. Prostřednictvím této aktivity účastníci prozkoumají některé praktiky a systémy, které umožňují vyhýbání se placení daní, jako je nesprávné oceňování obchodu a daňové ráje. Některé z nich jsou nezákonné, jiné jsou technicky legální, ale zahrnují využívání "mezer v zákoně".
3. Rozdělte celou skupinu na dvě poloviny a pojmenujte jednu polovinu A a druhou B.
4. Řekněte každé skupině, aby se rozdělila do dvojic. Každé dvojici v A dejte níže uvedené "Daňové ráje" a v B "Chyby v ocenění převodu".
5. Na začátku si každý z dvojice v tichosti přečte celý text, aby pochopil jeho podstatu. Dejte na to dostatek času.
6. Poté se střídají ve čtení a ústním shrnutí každého odstavce. Oba přečtou první odstavec. Poté jej jedna osoba shrne (aniž by se podívala do textu), zatímco druhá osoba zkontroluje správnost odstavce a nabídne nápovědu, která pomůže, pokud něco vynechá. Osoba, která kontroluje, by měla mít v ruce list.
7. Poté přečtou další odstavec a vymění si role, dokud nedokončí celý text.
8. Udělejte si krátkou přestávku a poté postup opakujte pro druhý pracovní list, přičemž skupina A a skupina B si listy vymění.

Daňové ráje – v čem je tedy problém?

Daně jsou základem dobré vlády a klíčem k bohatství či chudobě národů. Přesto na mnoha místech umožňují velkým společnostem a bohatým jednotlivcům uniknout svým povinnostem v souvislosti s placením spravedlivých daní.

Daňové ráje nenabízejí pouze nízké nebo nulové daně, ale něco širšího. Jde o to, že poskytují lidem nebo subjektům zázemí pro obcházení pravidel, zákonů a předpisů jiných jurisdikcí, přičemž jako hlavní nástroj využívají utajení.

⁵⁷ Activity adapted from Financial Justice Ireland's From Grassroots to Government resource

Offshore systém je slepou skvrnou mezinárodní ekonomiky – což pomáhá vysvětlit, proč se tak málo lidí probudilo ke skandálu daňových rájů. Přesto jsou daňové ráje jednou ze struktur, které umožňují okrádat chudší země o miliardy dolarů.

Jak velký je to problém a jaká je jeho podstata?

Majetek držený v offshorech, mimo dosah účinného zdanění, se rovná přibližně třetině celkového světového majetku. Přes daňové ráje prochází více než polovina veškerého světového obchodu. Objem peněz, o které rozvojové země přicházejí kvůli daňovým rájům, je mnohem vyšší než roční toky pomoci.

Využívání utajení a daňových mezer k vyhýbání se daním se neděje pouze na ostrovech a v malých státech. Největší finanční centra, jako je Londýn a New York, a země jako Švýcarsko a Singapur nabízejí utajení a další zvláštní výhody, aby přilákaly toky zahraničního kapitálu. Vzhledem k tomu, že zkorumpovaní diktátoři a další elity zbavují své země finančních aktiv a přesouvají je do těchto finančních center, přicházejí ekonomiky rozvojových zemí o místní investiční kapitál a jejich vlády o zoufale potřebné daňové příjmy. Země, které přicházejí o daňové příjmy, se stávají závislejšími na zahraniční pomoci.

Co tedy mají daňové ráje společného?

- utajení
- Umožňují nerezidentům otevírat bankovní účty
- Nízká nebo žádná sazba daně z příjmů právnických osob
- Neposkytování informací ostatním zemím

Kde se nacházejí?

Za daňové ráje se považuje mnoho míst na světě, ačkoli neexistuje seznam, na kterém by se všichni shodli. Podle organizace Tax Justice Network jsou daňové ráje seřazeny podle toho, jak moc usnadňují vyhýbání se placení daní (2021):

Britské Panenské ostrovy (britské zámořské území)

- Kajmanské ostrovy (britské zámořské území)
- Bermudy (britské zámořské území)
- Nizozemsko
- Švýcarsko
- Lucembursko
- Hongkong
- Jersey (britské korunní závislé území)
- Singapur
- Spojené arabské emiráty
- Irsko
- Bahamy

Chybné ocenění převodu

Na první pohled se může zdát, že nesprávné oceňování převodů, označované také jako "vaření účetních knih", je záležitostí, která zajímá pouze účetní nebo právníky. Je však důležitá pro každého, komu záleží na řešení globální chudoby a nerovnosti. Jde o způsob, jakým podniky, zejména nadnárodní korporace, přesouvají miliardy liber zisku mezi zeměmi, aby snížily své daňové povinnosti nebo se jim dokonce zcela vyhnuly.

U nadnárodních společností funguje systém zvaný převodní ceny, kdy dceřiná společnost mateřské společnosti prodává něco jiné dceřiné společnosti v jiné zemi - může to být cokoli od jaderných reaktorů po kukuřičné lupínky. Může se také vztahovat na prodej věcí, jako jsou manažerské služby a pojištění. Pokud si dceřiné společnosti téže nadnárodní společnosti navzájem účtují spravedlivou tržní cenu - v regulačních kruzích známou jako "tržní cena" - jsou takové transakce zcela legální.

V čem je tedy problém?

V praxi převodní ceny znamenají, že dceřiná společnost může účtovat jiné dceřiné společnosti výrazně nižší nebo nadsazenou sazbu za zboží a služby, aby minimalizovala svou daňovou povinnost. Zboží je tedy vyváženo a prodáváno sesterské společnosti za snížené ceny ze země, kde bylo vyrobeno, což udržuje nízké zisky - což znamená, že daň placená v této zemi je také nízká.

Společnost, která je kupuje, je pak prodává dál za skutečnou tržní hodnotu ze země, kde je daňová sazba mnohem nižší. Tento postup obvykle není možný, pokud existuje konkurenční výrobek, který by umožnil cenové srovnání - např. kukuřičné lupínky jiného výrobce -, ale často funguje, pokud má společnost jedinečný výrobek, např. vlastní ochrannou známku, kterou je pro finanční úřady obtížnější nezávisle ocenit, nebo v některých případech, kdy tvrdí, že původní výrobek měl v druhé zemi s nižšími daněmi nějakým způsobem přidanou hodnotu.

V jiných situacích se zboží z bohatých zemí prodává do rozvojových zemí za velmi nadsazené ceny, aby společnost, která je kupujícím, mohla přesunout velké množství peněz do zahraničí a zároveň snížit své daňové náklady doma.

OECD zavedla celosvětové daňové reformy k řešení zneužívání převodních cen nazvané proces BEPS. Mnozí aktivisté se však obávají, že nejde dostatečně daleko a že rozvojové země nebyly do tvorby pravidel zapojeny.

Vzhledem k tomu, že 60 % světového obchodu se nyní odehrává v rámci nadnárodních společností, nikoli mezi nimi, označil podnikatel a spisovatel Raymond Baker tuto praxi za "nejošklivější kapitolu globální ekonomické historie od dob otroctví".

4. Interaktivní výuka

Kvíz o daňové spravedlnosti

1. Která z následujících možností nepatří mezi **4 R zdanění**:

- a. Příjmy
- b. Přerozdělování
- c. Autorské poplatky

2. Na koho bude mít zvýšení "**rovné**" daně pravděpodobně větší dopad?

- a. Ty, kteří jsou již nyní chudí a zranitelní
- b. Bohatší část společnosti
- c. Státní úředníky

3. Co rozumíme pod pojmem "**závod ke dnu**" mezi vládami?

- a. Když vlády snižují daně a omezují regulace, aby se staly pro zahraniční společnosti atraktivnějšími než jiné země.
- b. Když společnost přesouvá své zisky z jedné země do druhé, aby platila nižší daně.
- c. Když se zvýší úrokové sazby, aby se bojovalo proti inflaci.

4. Pravda nebo lež? **Vyhýbání se placení daní** ze strany velkých společností stojí rozvojové země více, než kolik dostávají na pomoci.

- a. Pravda
- b. Nepravda

5. Doplňte chybějící slovo. Zdanění bez _____ je tyranie.

- a. Přerozdělování
- b. Příjmů
- c. Zastoupení

6. Který druh daní vede ke zvýšení **daňové neutrality**?

- a. Licenční poplatky společnosti
- b. Daň z obchodu
- c. Daň ze spotřeby

7. Která africká země přišla v důsledku daňových úniků cukrovarnické společnosti a zvláštních **daňových úlev**, které jí byly poskytnuty, odhadem o 27 milionů USD?

- a. Alžírsko
- b. **Zambie**
- c. Keňa

8. Četné studie o **daňových pobídkách** napříč zeměmi dospěly k závěru, že:
- a. Náklady na daňové pobídky v podobě ušlých příjmů často převažují nad přínosy v podobě zvýšených produktivních investic.
  - b. Vítězi daňové soutěže jsou nadnárodní společnosti, které mohou v rámci soupeření o investice neustálým snižováním daňových sazeb přetáhnout vlády na svou stranu.
  - c. Obojí a) i b)
9. Které z následujících možností jsou dopady **daňových úniků**:
- a. Zvýšení regresivního zdanění v zemích globálního Jihu
  - b. Snížení předvídatelnosti příjmů
  - c. Snížení dodržování daňových předpisů na domácím trhu
  - d. Všechny tři
10. Která z následujících řešení jsou navrhována pro reformu daňového systému z hlediska globální spravedlnosti? Zaškrtněte všechny, které platí.
- a. Daňové úřady na celém světě by měly automaticky sdílet informace o tom, co je na bankovních účtech v jejich zemích, s ostatními příslušnými zeměmi.
  - b. Velkým společnostem by mělo být umožněno volně a anonymně přesouvat libovolné množství peněz mezi různými zeměmi.
  - c. Společnosti s mnoha chapadly (dceřinými společnostmi) by měly být zdaňovány, jako by šlo o jednu společnost, nikoli o mnoho společností.
  - d. Za globální daňovou regulaci by měla být zodpovědná OSN, nikoli OECD.